

Vplyv politického cyklu na deficity štátneho rozpočtu Slovenskej republiky

Bakalárska práca

Vedúci práce:

Ing. Klára Plecítá

Veronika Kadlečíková

Brno 2016

Touto cestou by som chcela poďakovať Ing. Kláre Plecovej za pomoc pri spracovávaní záverečnej práce, cenné rady, usmerňovanie a veľa trpezlivosti, ktoré vyústili k zdarnému dokončeniu bakalárskej práce.

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že som prácu: **Vplyv politického cyklu na deficit štátneho rozpočtu Slovenskej republiky**

vypracovala samostatne a všetky použité zdroje a informácie uvádzam v zozname použitej literatúry. Súhlasím, aby moja práca bola zverejnená v súlade § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách v znení neskorších predpisov a v súlade s platnou Smernicou o zverejňovaní vysokoškolských záverečných prácí.

Som si vedomá, že sa na moju prácu vzťahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzatvorenie licenčnej zmluvy a použitie tejto práce ako školského diela podľa § 60 odst. 1 autorského zákona.

Ďalej sa zaväzujem, že pred spísaním licenčnej zmluvy o použití diela inou osobou (subjektom) si vyžiadam písomné stanovisko univerzity, že predmetná licenčná zmluva nie je v rozpore s oprávnenými záujmami univerzity a zaväzujem sa uhradiť prípadný príspevok na úhradu nákladov spojených so vznikom diela, a to až do ich skutočnej výšky.

V Brne dňa: 20. mája 2016

podpis

Abstract

Kadlečíková, V. Political cycle influence on state budget deficits of the Slovak republic. Bachelor thesis. Brno: Mendel University, 2016.

The bachelor thesis concerns the problematics of political cycles and fiscal policy abuse in the pre-election period. The political cycle is defined as the systematic abuse of fiscal policy by the government. Politicians are using the state budget in the bordering period before the parliamentary elections in order to influence the economic growth and unemployment, with an aim of being re-elected. In the empirical part of the thesis is being tested the existence of political-budget cycle in the Slovak Republic over the examined period 1996 – 2014 using the three applied models.

Keywords

Political cycle, structural deficit, government, fiscal policy, parliamentary elections, dummy political variable, Slovak republic, Ministry of Finance of the Slovak Republic, Fiscal Responsibility Board.

Abstrakt

Kadlečíková, V. Vplyv politického cyklu na deficity štátneho rozpočtu Slovenskej republiky. Bakalárska práca. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2016.

Bakalárska práca sa venuje problematike politických cyklov a zneužívaniu fiškálnej politiky v predvolebnom období. Politický cyklus je zadefinovaný ako systematické zneužívanie fiškálnej politiky vládou. Štátny rozpočet politici v hraničiacom období pred parlamentnými voľbami využívajú k ovplyvneniu hospodárskeho rastu a nezamestnanosti s cieľom ich znovuzvolenia. V empirickej časti bakalárskej práce je testovaná existencia politicko-rozpočtového cyklu v Slovenskej republike v skúmanom období 1996 – 2014 za použitia troch aplikovaných modelov.

Kľúčová slová

Politický cyklus, štrukturálny deficit, vláda, fiškálna politika, parlamentné voľby, umelá politická premenná, Slovenská republika, Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Rada pre rozpočtovú zodpovednosť.

Obsah

1	Úvod	11
2	Cieľ práce	12
3	Literárna rešerš	13
3.1	Fiškálna nerovnováha ako makroekonomický problém.....	13
3.1.1	Fiškálna politika.....	13
3.1.2	Štátny rozpočet	14
3.1.3	Rozpočtový schodok.....	15
3.1.4	Dôsledky deficitu štátneho rozpočtu a spôsoby jeho financovania....	16
3.2	Úvod do politického cyklu a základná terminológia.....	17
3.2.1	Politický cyklus	18
3.2.2	Modely politicko-ekonomického cyklu.....	19
3.2.3	Výskumy politicko-rozpočtového cyklu.....	21
3.3	Ekonomický vývoj Slovenska za sledované obdobie.....	24
3.3.1	Slovensko ako člen EÚ a eurozóny	25
4	Politický vývoj v Slovenskej republike	28
5	Metodika práce	31
5.1	Model č. 1 (dummy v rokoch volieb a v rokoch predvolebných).....	33
5.2	Model č. 2 (dummy v rokoch volieb)	34
5.3	Model č. 3 (dummy v rokoch predvolebných)	34
5.4	Štatistická a ekonometrická verifikácia.....	35
5.4.1	Adjustovaný koeficient determinácie a F-test	35
5.4.2	Testy špecifikácie, heteroskedasticity, normality a sériovej korelácie	35
6	Empirické testovanie	37
6.1	Politický cyklus v Slovenskej republike.....	37
6.2	Model č. 1 – politický cyklus vo volebných a predvolebných rokoch	39
6.3	Model č. 2 – politický cyklus vo volebných rokoch	40
6.4	Model č. 3 – politický cyklus v predvolebných rokoch	42

6.5	Ako účinný bol nákup voličov?.....	43
7	Diskusia a odporúčania	45
8	Záver	49
9	Literatúra	51
10	Zoznam obrázkov	57
11	Zoznam tabuliek	58
A	Tabuľky a obrázky	60
B	Zoznam skratiek	71

1 Úvod

Ak by občania jednotlivých kútov sveta tvrdili, že politické dianie v krajine neovplyvňuje ich každodenný život, ani zďaleka by sa nemohlo zakladať na pravde. Politici majú v rukách nástroje, ktorými priamo či nepriamo nútia ľudí robiť rôzne opatrenia či kroky, rozhodujú o tom, koľko peňazí im z výplaty reálne ostane a danými rozhodnutiami tak navodzujú pocit dôvery alebo naopak skepsy u svojich potenciálnych voličov.

Možnosť znovuzvoliť vládu pri moci je výlučne v rukách voličov, čo si politici veľmi dobre uvedomujú. Politický cyklus núti politikov pozerieť sa perspektívne na obdobie, ktoré majú v prípade Slovenskej republiky po voľbách jasne dané – 4 roky. 4 roky na to, aby opäť presvedčili voličov k rozhodnutiu odovzdať im pri urnách hlas. Ako na to? No predsa osvedčenými sľubmi a výhodnými opatreniami, ktoré vláda zavádza. Pre koho sú však naozaj výhodné? Mnohokrát len pre samotnú vládu, ktorá profituje a získava výhody na úkor ľudí a za pomoci mrhania štátnych peňazí. Nehovoriac o prehlbovaní deficitu a nutnosti budúceho splácania restov z minulosti. Jeden človek získa, mnohí však strácajú. Avšak, je tomu tak i v prípade Slovenskej republiky? Nie je Slovensko demokratickou krajinou, v ktorej vláda jedná čestne a nepozerať na svoj vlastný prospech, ale na spokojnosť krajiny, ktorú vedie a na blaho jej občanov?

Politické dianie na Slovensku je veľmi rôznorodé. Do marca 2016 stála pri moci ľavicová vláda zostavená iba z vládneho Smeru-SD, ktorá už pár rokov zakladá a stavia hodnoty v závislosti na sociálnych potrebách slovenských ľudí. A tak sa zdalo, že ľuďom sa zmena nežiadala. Rok 2016 bol z pohľadu politického diania veľkým rokom. Parlamentné voľby odhalili nové preferencie voličov. Slovenská najúspešnejšia politická strana Smer-SD sa navzdory rapídneho poklesu svojich priaznivcov o svoje teplé miestečko obávať nemusela. Napriek stabilnej pozícii, sa premiér Róbert Fico činil so svojimi populistickými opatreniami už od minulého roku. Makroekonomická situácia mu bola naklonená, a tak navzdory potrebám Slovenska ozdraviť verejné financie či zakomponovať do svojich politických kompetencií reformy v pokrívajúcich oblastiach, míňal peniaze na sociálne balíčky, na vlaky „zadarmo“ pre študentov a dôchodcov, znižoval DPH na základné potraviny a získaval si priazeň domácností napríklad i vratkami za plyn. Samozrejme, všetko na princípe solidarity, ktoré nemali nič spoločné s blížiacim sa termínom volieb. A tak je otázka zneužívania politickej moci v súčasnosti nanajvýš aktuálna a namieste.

V bakalárskej práci sa na základe ekonometrického modelu otestuje, či má politický cyklus priamy dopad na deficit štátneho rozpočtu, a teda, či politické strany, ktoré sú pri moci využívajú štátny rozpočet k ich znovuzvoleniu.

2 Cieľ práce

Primárnym cieľom práce je dokázať či vyvrátiť výskyt politicko-rozpočtového cyklu v Slovenskej republike. Teoretická východiská využívania politického kapitálu predurčujú vládu k míňaniu peňazí v období pred voľbami a naopak, priťahovaniu opaskov a využívaniu politického kapitálu po období volebnom. Predpokladá sa teda zabezpečenie fiškálnej expanzie vládou v predvolebnom období a reštrikcie bezprostredne po volebnom ošiali.

Skúmané obdobie v prípade Slovenskej republiky korešponduje so získanými údajmi. Jedná sa konkrétne o roky 1996 – 2014. Parlamentné voľby sa v uvedenom časovom úseku konali dokopy päťkrát – 1998, 2002, 2006, 2010, 2012, pričom v roku 2012 politický cyklus z dôvodu absencie celého štvorročného politického mandátu nebude môcť byť adekvátne posúdený. Parlamentné voľby, ktoré sa na Slovensku konali v marci 2016 nebudú môcť byť z dôvodu chýbajúcej hodnoty štrukturálneho salda v roku 2015 zahrnuté do testovania.

S prihliadnutím na nosný cieľ bakalárskej práce boli položené nasledujúce výskumné otázky:

- Existuje na Slovensku politický cyklus?
- Využíva zvolená vláda pri moci štátny rozpočet predovšetkým vo volebnom, predvolebnom roku alebo vyžíva k politike znovuzvolenia súčasne roky volebné a predvolebné?
- O koľko sa prehlbuje štrukturálne saldo verejnej správy vplyvom politického cyklu?
- Pomohol vláde nákup voličov udržať si svoju pozíciu?

3 Literárna rešerš

V rámci literárnej rešerše sa záujem zameria na objasnenie teoretických východísk týkajúcich sa prejednávanej a analyzovanej témy.

3.1 Fiškálna nerovnováha ako makroekonomický problém

Muchová a Lisý (2009) vnímajú fiškálnu nerovnováhu ako nevyváženosť rozpočtových príjmov a výdajov. Rozpočtový deficit, prípadne rozpočtový prebytok je príznakom krátkodobej fiškálnej nerovnováhy. Štátny či verejný dlh je naopak prejavom dlhodobej fiškálnej nerovnováhy.

Z uvedeného vyplýva, že pokiaľ sa príjmy rovnajú výdajom, môžeme hovoriť o vyrovnanom rozpočte, ktorý nespadá do problematiky fiškálnej nerovnováhy – krátkodobej či dlhodobej. Ďalším z možných výstupov v sledovanom rozpočtovom období môže byť prebytková bilancia (príjmy sú vyššie ako výdaje) a deficitná bilancia (príjmy sú nižšie ako výdaje).

Deficit štátneho rozpočtu, ako najzastúpenejšia zložka verejných rozpočtov, sa v bakalárskej práci stane hlavným determinantom skúmania.

3.1.1 Fiškálna politika

Podľa Jurečku, Jánošíkovej a kolektívu (2009) je fiškálna politika charakteristická využívaním konkrétnych nástrojov s cieľom pôsobiť na ekonomické procesy. Sú to najmä zámerné zmeny vo výdajoch a v daniach s cieľom dostať do rovnováhy ekonomiku a podporiť jej rast. Zhromažďovanie peňažných prostriedkov na krytie štátnych výdajov bolo pôvodným poslaním fiškálnej politiky. Neskôr sa z nej stal činný ekonomický činiteľ. Primárna úloha fiškálnej politiky vtedajšej doby však ostala i naďalej. Plnenie tejto úlohy je predpokladom pre plnenie úloh ostatných, pretože bez nazhromaždených finančných prostriedkov nejde riadiť činnosť fiškálnu politiku.

Hamerníková, Maaytová a kolektív (2010) hovoria, že fiškálna politika je súčasťou politiky hospodárskej. Okrem toho slúži k ovplyvňovaniu agregátneho dopytu a agregátnej ponuky s cieľom podnietiť žiaduce a premôcť nežiaduce účinky na celkovú produkciu (HDP), zamestnanosť a ceny (inflácia) a vzdorovať tak nízkemu tempu rastu HDP (prípadne poklesu), inflácii a vysokej nezamestnanosti. Vláda sa s jej pričinením usiluje stabilizovať hlavné makroekonomické ukazovatele. Ťažisko fiškálnej politiky teda tkvie v stabilizačnej funkcii verejných financií. Do fiškálnej politiky sa z pohľadu výdajov zahrňujú iba vládne výdaje na statky a služby, teda výdaje, za ktoré štát dostane určitú konkrétnu protihodnotu.

Zámerné opatrenia a automatické stabilizátory

Horniaková a Maruchnič (2006) vysvetľujú realizáciu fiškálnej politiky na princípe zásahu do priebehu ekonomiky prostredníctvom zmeny výšky a štruktúry príjmov

a výdajov štátneho rozpočtu. Takáto manipulácia sa môže realizovať týmito spôsobmi:

- Jednorazovým nariadením orgánu štátneho činiteľa sa uskutočňujú takzvané zámerné (diskrétné) opatrenia, ktoré sa spravidla uplatňujú iba zmenou zákona. To, že pôsobia s časovým oneskorením je ich najväčším problémom – znižuje to ich efektívnosť. Hovorí sa napríklad o zmene sústavy daní, zmene v daňových sadzbách, zmene v daňových úľavách, zavedení nových daní. Ďalej sem môžeme začleniť aj zmeny v štruktúre či objeme verejných výdavkov i opatrenia súvisiace s reformou sociálneho systému alebo verejného zdravotníctva (Horniaková a Maruchnič, 2006). Takisto sem môžeme zaradiť i nákup voličov pred voľbami.
- Pri regulácii prostredníctvom dlhodobých zásahov sa hovorí o opatreniach fiškálnej politiky, ktoré po zabudovaní pôsobia automaticky – automatické (vstavané) stabilizátory. Ich veľká výhoda tkvie v nulovom vnútornom oneskorení. V posledných obdobiach však nie je ich proticyklické pôsobenie za každých okolností dost' účinné, a preto sa v stabilizačnej fiškálnej politike uplatňujú aj opatrenia zámerné. V prípade automatických stabilizátorov sa môže jednať napríklad o progresívne zdanenie (pri dôchodkových daniach), poistenie v nezamestnanosti, dávky v nezamestnanosti, systém sociálnych dávok a iné (Horniaková a Maruchnič, 2006).

3.1.2 Štátny rozpočet

Štátny rozpočet ako hlavný nástroj fiškálnej politiky sa v definíciách rôznych autorov príliš nelíši.

Dušková (2013) objasňuje štátny rozpočet ako peňažný fond, ktorý sa vydáva vo forme zákona. Má príjmovú a výdajovú stranu, pričom obe zo strán štátneho rozpočtu je možné využívať k realizácii fiškálnej politiky.

Problematika štátneho rozpočtu a vôbec verejných financií nesúvisí výlučne s ekonomikou, ale i s politikou daného štátu, nakoľko rozhodnutia o výške a štruktúre rozpočtových príjmov a výdajov je otázkou verejnej voľby. To svedčí o tom, že štátny rozpočet je problémom aj politického trhu (Jurečka, Jánošíková a kolektív, 2009).

Podľa Pekovej (2011) je štátny rozpočet najdôležitejším finančným a tiež politickým nástrojom, ktorý využíva vláda k financovaniu štátnych netržných činností. Je tiež nástrojom hospodárskej politiky štátu a nadobúda formu rozpočtového zákona.

Podľa Holmana (2011) slúži štátny rozpočet k prerozdeleniu. Proces prerozdelenia je obvykle označovaný za sociálny, avšak v mnohých prípadoch nejde o prerozdelenie od občanov solventných k chudobným. Intenzívne prerozdelenie oslabuje motiváciu k pracovným činnostiam, čo má nepriaznivý dopad na rast celej ekonomiky.

3.1.3 Rozpočtový schodok

Jurečka, Jánošíková a kolektív (2009) objasňujú skutočnosti, ktoré stoja za vznikom nevyrovnaného štátneho rozpočtu. Do 30. rokov minulého storočia bola uplatňovaná požiadavka vyrovnaného štátneho rozpočtu a považovalo sa za racionálne, keď sa štát nezadlžoval. Po tomto období nastúpila keynesovská ekonómia, ktorá zakladala na aktívnej stabilizačnej funkcii. Tá bola v rozpore s vyrovnaným štátnym rozpočtom, ktorý bránil uskutočňovaniu expanzívnych a reštriktívnych fiškálnych zásahov do ekonomiky. Presadila sa predstava vyrovnanosti štátneho rozpočtu iba v dlhom období. V období recesie mala byť aplikovaná expanzia s deficitným štátnym rozpočtom na podporu agregátneho dopytu. Naopak v dobe inflácie mal byť štátny rozpočet prebytkový a znižovať agregátny dopyt. Myšlienka zakladala na predpoklade, že obdobia expanzie a reštrikcie sa budú striedať a že v dlhšom časovom horizonte sa deficity a prebytky budú vzájomne kompenzovať. Realnosť predpokladov sa nepotvrdila, no prišlo sa na to, že raz vytvorené deficity sa odstraňujú veľmi problematcky, a to aj v dlhom období.

Holman (2011) vysvetľuje rozpočtový schodok na príklade „obedu zdarma“, ktorý nám pred voľbami predostierajú politici svojimi sľubmi a zamlčovaním podstatných informácií. Je to však len fikcia. V skutočnosti rozpočtový schodok zaplatíme buď domácimi investíciami a ich znížením, alebo vytvorením zahraničného dlhu, ktorý bude nutné neskôr splácať.

Horniaková a Maruchnič (2006) hovoria, že schodok štátneho rozpočtu by sa mal stať stredobodom záujmu. Mnoho krajín v posledných obdobiach realizuje deficitné hospodárenie, a to nielen na úrovni štátu, ale i územnej samosprávy.

Faktory ovplyvňujúce výšku rozpočtového schodku

Muchová a Lisý (2009) definujú vplyvy, ktoré ovplyvňujú výšku rozpočtového schodku. Konkrétne sa jedná o faktory:

- vnútorné (endogénne) – v tomto prípade sa dá hovoriť o expanzii, časovom rozložení nákladných investícií a daňového zaťaženia na viac generácií, o vládnom populizme (Muchová a Lisý, 2009). Ten sa v bakalárskej práci stane hlavným predmetom skúmania.
- vonkajšie (exogénne) – súvisia napríklad s makroekonomickými ukazovateľmi a ich vývojom, s úrokmi vládneho dlhu a neočakávanými udalosťami, napríklad prírodné katastrofy, ktoré vyžadujú zvýšené vládne investície (Muchová a Lisý, 2009). Horniaková a Maruchnič (2006) dopĺňajú exogénne faktory ďalej o hospodársky pokles a vzostup cien základných surovín.

Cyklický a štrukturálny deficit

Podľa toho, akým spôsobom deficit vzniká, hovoríme o deficite štrukturálnom a cyklickom (Jurečka, Jánošíková a kolektív, 2009).

Horniaková a Maruchnič (2006) vysvetľujú, že cyklický deficit je vyvolaný faktormi, ktoré vláda neovplyvní. Podľa Muchovej a Lisého (2009) cyklický deficit ukazuje, ako expanzia alebo recesia ovplyvňujú príjmy a výdaje štátneho rozpočtu. Za vznik cyklického deficitu môžu čisto ekonomické dôvody. Schiller (2004) vo svojej publikácii uvádza, že v prípade, ak sa rast HDP spomaľuje alebo inflácia sa

znižuje, rozširuje sa cyklický schodok. Znižuje sa v prípade, ak sa rast HDP urýchľuje alebo inflácia stupňuje. Husár (1998) zdôrazňuje, že krátkodobé cyklické deficity nie sú tým problémom, ktorý by mal vyústiť v nevyužívanie fiškálnej politiky, keď sa potrebuje zvýšiť agregátny dopyt. Holman (2011) však pripomína, že v praxi je ťažké rozoznať cyklický deficit od štrukturálneho. Je totiž veľmi neľahké odhadnúť, ako veľký je potenciálny produkt a nakoľko sa skutočný HDP od potenciálneho vzdaluje.

Na druhej strane stojí deficit štrukturálny, ktorý vláda priamo ovplyvňuje. Jurečka, Jánošíková a kolektív (2009) považujú štrukturálny deficit za dôsledok zámerných rozhodnutí vlády. Je to rozdiel medzi vládnymi príjmami a vládnymi výdajmi za predpokladov zotrvania ekonomiky na úrovni potenciálneho produktu a plnej zamestnanosti. Podľa Horniakovej a Mruchniča (2006) je štrukturálny deficit zámerným rozhodnutím vlády, ktoré je väčšinou potrebné schváliť v parlamente. Tieto rozhodnutia sa vzťahujú na príjmy i výdaje štátneho rozpočtu. Holman (2011) vo svojej publikácii uvádza, že príčinou štrukturálneho deficitu je rozhodnutie politikov mať vyššie štátne výdaje než príjmy. Snaha vlády o znovuzvolenie sa prejaví práve v navýšení štrukturálneho deficitu. Husár (1998) poukazuje na dôsledky štrukturálneho deficitu, ktoré spočívajú vo vytlačaní investícií, čo spôsobuje, že sa obvykle zvyšuje i zahraničný dlh. Jurečka, Jánošíková a kolektív (2009) prízvukujú, že tento deficit je veľmi nežiaducim a spôsobuje odsun finančných problémov do budúcnosti. Za prehlbovanie štrukturálneho deficitu môže tiež politický cyklus.

3.1.4 Dôsledky deficitu štátneho rozpočtu a spôsoby jeho financovania

Horniaková a Maruchnič (2006) zdôrazňujú, že pri posudzovaní deficitu štátneho rozpočtu treba brať do úvahy aj jeho dôsledky.

Pozitívny dopad deficitu je viditeľný najmä v krátkom období. Deficity môžu eliminovať účinok vonkajších faktorov na verejné výdaje. V prípade, že sa deficit zámerne krátkodobo využíva v konkrétnej nepriaznivej situácii má pozitívny dopad na dosiahnutie vyrovnaného ekonomického stavu (Horniaková a Maruchnič, 2006).

Podľa Horniakovej a Maruchniča (2006) vidieť negatívne dôsledky deficitu štátneho rozpočtu v dlhodobom horizonte. Tie vedú k nárastu štátneho dlhu, spôsobujú enormné inflačné tlaky a krytie opakovaných deficitov prebieha na úkor súkromných investícií, ktorý označujeme ako efekt vytlačania. Holman (2011) pripomína, že ak si vláda na financovanie schodku požičiava, často sa nedostane na potreby súkromných osôb. Efekt vytlačania pôsobí aj v prípade požičiavania si zo zahraničia – štátne výdaje vytlačajú čistý vývoz.

Podľa Muchovej a Lisého (2009) existuje trojica možností na pokrytie záväzkov. Prvá možnosť predstavuje dlhové financovanie deficitu prostredníctvom emisie strednodobých a dlhodobých štátnych dlhopisov, ktoré sa následne predávajú súkromnému sektoru. Husár (1998) nevidí požičanie si od verejnosti príliš ružovo. Požičaním si vláda pokryje deficit v krátkom období bez nutnosti zvyšovania daní,

ale keďže sa úrok na dlh musí brať takisto do úvahy a najmä platiť, znamená to, že väčšiu časť príjmov z daní získaných v budúcnosti bude potrebné dať na dlhovú službu a nie na služby, ktoré by slúžili verejnosti. Ukazovateľ dlh/HDP sa zhoršuje.

Muchová a Lisý (2009) pokračujú druhou možnosťou, ktorá predstavuje vy-požičanie si od emisnej banky sumu vytvorenú k tomuto zámeru. Husár (1998) však obohacuje teoretické východiská o praktický príklad, ktorý tkvie v skúsenosti z rokov 1920 a 1930, kedy krajiny mali výdavky vysoko nad príjmami z daní a nedalo sa požičať. Krajiny poháňali svoje centrálné banky, aby tlačili peniaze slúžiace k vyriešeniu problému. Týmto spôsobom však vyvolali expanzívnu monetárnu politiku, ktorá vyústila v infláciu.

Schodok sa môže financovať i zahraničným dlhom, no má to však i svoje ne-výhody. Jeho splácanie má dosah nielen na úroveň úrokov, ale i na saldo platobnej bilancie a na pohyb devízového kurzu (Muchová a Lisý, 2009).

Horniaková a Maruchnič (2006) dopĺňajú možnosti financovania deficitu o va-riantu financovania zo štátnych finančných aktív prostredníctvom rezerv z minu-lých rokov, z výnosov z privatizácie štátneho majetku, ako aj z výnosov z kapitálového majetku. Tento spôsob však nie je štandardný.

Jurečka, Jánošíková a kolektív (2009) sa opierajú i o daňové financovanie defi-citu. Táto možnosť však znižuje nádeje na znovuzvolenie, a preto nie je veľmi vyu-žívaním spôsobom. Okrem toho sú tiež nemotivované ekonomické subjekty.

3.2 Úvod do politického cyklu a základná terminológia

S politickým cyklom súvisia predovšetkým pojmy: verejná voľba a uplatňovaný populizmus v rukách vládnucich autorít. Prostredníctvom neho sa politici snažia podnietiť občanov k odovzdaniu hlasu v parlamentných voľbách práve danej poli-tickej strane.

➤ Verejná voľba

Podľa Holmana (2011) sa jedná „o *politické rozhodovanie voličov, politikov a štátnych či obecných úradníkov.*“ Dopĺňa tiež, že je poznačená racionálnou neve-domosťou zo strany voličov. Vďaka nej je voličská kontrola politikov chabá a politici majú veľké možnosti k uplatňovaniu osobných výhod a záujmov.

Hamerníková, Maaytová a kolektív (2010) deklarujú, že dochádza medzi jed-notlivými subjektmi k vyjednávaniu. K primárnym aktérom verejnej voľby patria politici, voliči, záujmové skupiny a byrokracia.

➤ Populizmus

Podľa Blackwellovej encyklopédie politického myslenia (1995) sa politici pro-stredníctvom populizmu odvolávajú predovšetkým k ľudu, väčšinou proti elite, k príslušníkom cudzích štátov a outsiderom. Žaloudek (1999) deklaruje, že populiz-mus politikom slúži k nadobudnutiu a zachovaniu si moci. Pilierom populistického programu sú najmä prísluby, že budú prelúskané najnaliehavejšie problémy ľudí. Popularitu si politici získavajú dobrou rétorikou. Novosád (2010) hovorí, že pokiaľ je populista pri moci, udržuje sa vo svojej funkcii prostredníctvom rozdávanía

štátneho bohatstva. Podľa Abraháma (2012) je primárnym cieľom populistu získanie moci a následné prísľuby, aby sa vo funkcii udržal. Populista preto nemá problém zmeniť svoj názor, ideológie i problémy. Populista je ten, ktorý nesplní to, čo sľúbil.

Populizmus sa stal synonymom politiky, preto sa dnešný politik musí prispôbiť. Inak ho systém z funkcie vypudí a neprežije ani jedno volebné obdobie. Špičkoví populisti presne pomenúvajú problémy spoločnosti, ktoré ľudí zužujú. Práve v tomto sú slovenskí populisti na čele s Róbertom Ficom neprekonateľní a vedia vraviť z duše spoločnosti (Abrahám, 2012).

Tóth (2015) prízvukuje, že populizmus nemožno označiť za klamstvo. Heywood (2008) je názoru, že priania ľudí sú hlavným hnacím motorom chovania politikov.

3.2.1 Politický cyklus

Holman (2011) uvádza, že politici používajú štátny rozpočet okrem iného i k tomu, aby podnecovali hospodársky rast a nezamestnanosť. Uvedené môžu dosiahnuť napríklad zvýšením výdajov na výstavbu diaľnic, dotáciou štátnej železnice – poteší určité záujmové skupiny a oživí spotrebiteľský a investičný dopyt, čím zníži nezamestnanosť. Vláda túži po nízkej nezamestnanosti. Tento cieľ dosahuje zvyšovaním agregovaného dopytu. Nezvyšuje však potenciálny produkt, iba HDP – dočasný efekt. Pokiaľ by sa oba efekty zo zvýšenia dopytu – pokles nezamestnanosti a rast inflácie – objavovali v totožný čas, vlády by nezasahovali do dopytu. Jeho rast však najprv zníži nezamestnanosť a s istým časovým oneskorením zvýši infláciu – príjemný efekt sa dostaví skôr ako nepríjemný. Je tu teda tendencia k zvyšovaniu výdajov pred voľbami.

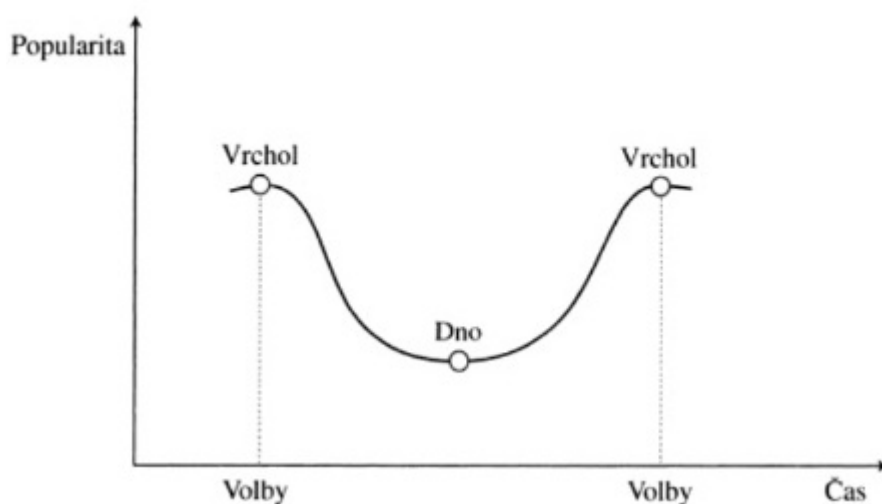
Vládu je potrebné vnímať ako skupinu jednotlivcov, ktorá sa usiluje o maximalizáciu svojho úžitku (Jurečka, Jánošíková a kolektív, 2009). Sebeckosť a aj obohacovanie sa na úkor iných sú klasickými lákadlami ľudí vo funkciách štátu (Sutor, 1999).

Peková (2011) v súvislosti s politickým cyklom dáva do pozornosti vládnú podporu programov s „krátkou dobou návratnosti“, aby jestvovala možnosť presvedčiť voličov o jeho naplnení a získať tak potrebné hlasy pri voľbách. Mechanizmus politického rozhodovania nie je v súlade s princípmi hospodárskeho cyklu. Snaha vlády spočíva v správnom načasovaní najvýhodnejšej makroekonomickej politiky do predvolebného obdobia, snaží sa zaistiť ekonomický rast, maximálnu zamestnanosť a programy, ktoré majú za cieľ získať hlasy určitých skupín obyvateľstva.

Doležalová (2014) používa vo svojej publikácii v prípade charakteristiky politicko-rozpočtového cyklu slová Brendera a Drazena, ktorí ho definujú, ako systematické zneužitie fiškálnej politiky v rukách vlád s cieľom ich opätovného znovuzvolenia. Znižujú sa daňové príjmy alebo rastú verejné výdaje v roku volieb, ktoré môžu mať dohru v zhoršení sald štátnych rozpočtov. V krátkom období prináša fiškálna expanzia nulové reálne efekty. Z dlhodobého hľadiska môže viesť k nespôsobilosti vlád vyslobodiť sa z deficitov, ktoré zvyšujú zadlženie.

Politický cyklus má i svoju grafickú podobu. Priebeh krivky je podobný ako v prípade ekonomického cyklu – tiež zaznamenáva isté dno a vrchol a pravidelne opakujúcu sa periódu. Dĺžka politického cyklu je však vopred známa (Pajerská, 2012).

Obr. 1 Etapy politického cyklu

Zdroj: Slaný a kolektív, 2003

Prvá fáza obrázku je typická nástupom novej vlády, ktorá aplikuje reštriktívnu fiškálnu politiku zamedzujúcu inflácii. Zároveň sa zavádzajú nepopulárne opatrenia, ktorých negatívne dôsledky sa dostavia v dobe, keď sú voľby ešte v nedohľadne. Druhá časť je typicky zameraná k blížiacim sa voľbám. Rok či dva pred voľbami sa teda vláda snaží o expanziu, ktorej výsledky sa dostavia pred voľbami (Pajerská, 2012).

3.2.2 Modely politicko-ekonomického cyklu

Teoretické modely politicko-rozpočtového cyklu naviazali na výskum politicko-ekonomického cyklu, ktorého cieľom bolo nájsť vzťah medzi vývojom hlavných makroekonomických veličín a jednaním voličov. Bol interpretovaný na základe Phillipsovej krivky. Odklon od jeho použitia bol motivovaný prijatím teórie racionálnych očakávaní. Posilnila sa nezávislosť centrálnych bánk a jediným nástrojom v rukách vlády sa stala fiškálna politika (Doležalová, 2014).

Lisý a kolektív (2011) vidia za označením politicko-ekonomického cyklu možnosťou politikov účinne manipulovať ekonomikou tak, aby dosiahli svoje opätovné znovuzvolenie. Dosiahnutie vlastného prospechu je pre politikov a politické strany dôležitá informácia. Uvedenému poznatku podriaďujú hospodársku politiku. Na začiatku ich štvorročného politického vládnutia prijímajú nepopulárne opatrenia a v období pred voľbami zásahy zamerané na ovplyvňovanie voličov. Dôležité však je poznanie, že ovplyvňovanie prostredníctvom rozpočtových prostriedkov je me-

nej náročné, ako manipulácia s makroekonomickými veličinami. Väčšina modelov vychádza zo substitučného vzťahu medzi infláciou a nezamestnanosťou (Phillipsova krivka = PC). Modely tiež zakladajú na existencii dvoch základných subjektov: politikov a voličov. Rozlišujeme 4 typy modelov politicko-ekonomického cyklu, ktorých grafická podoba sa nachádza v prílohe bakalárskej práce:

1. Nordhausov model – model s oportunistickými stranami a neracionálnymi voličmi,
2. Racionálny oportunistický model – model s oportunistickými stranami a racionálnymi voličmi,
3. Hibbsov ideologický model – model s ideologickými stranami a neracionálnymi voličmi,
4. Racionálny ideologický model – model s ideologickými stranami a racionálnymi voličmi.

➤ Nordhausov model

Je prvým modelom politicko-ekonomického cyklu (1975). Hnacím motorom sa stala monetárna politika. V modeli autor pracoval s oportunistickými politikmi so snahou zaujať bez ohľadu na politické zameranie a iracionálnymi voličmi s krátkodobou pamäťou. Voliči hodnotia vládu podľa vývoja v minulosti a nie podľa očakávaní do budúcnosti (Doležalová, 2014). Podľa Lisého a kolektívu (2011) zakladá okrem uvedených predpokladov i na predpokladoch, že *„ekonomika je popísaná PC, inflačné očakávania sú prispôsobivé, inflácia je priamo kontrolovaná politikmi a termín volieb je určený.“*

Vláda môže interferovať nominálne aj reálne veličiny. V predvolebnom období vytvára vláda podmienky pre rapídnejší ekonomický rast (klesá nezamestnanosť) – zabezpečuje si priazeň u voličov. Po voľbách vláda reštriktívnou politikou obmedzuje infláciu (Lisý a kolektív, 2011). Pre vládu je relevantná krátkozrakosť voličov, ktorá jej poskytuje možnosti k opätovnému zneužitiu ekonomiky k volebným zámerom (Doležalová, 2014).

➤ Racionálny oportunistický model

Podľa Lisého a kolektívu (2011) ide o skupinu modelov, ktoré boli vytvorené od roku 1986. Model vychádza z predpokladov, že *„ekonomika je popísaná PC, inflačné očakávania sú racionálne, inflácia je priamo kontrolovaná politikmi, politici sú oportunistickí, voliči volia kandidáta, ktorý im prinesie najväčší úžitok a termín volieb je určený.“*

Platia dve hypotézy. Prvá – vláda nemôže modifikovať reálne veličiny, môže ovplyvniť len infláciu. Druhá hovorí o asymetrii v informáciách voličov a politikov. Tá dovoľuje zostrojiť modely, ktoré ovplyvňujú nominálne aj reálne veličiny (Lisý a kolektív, 2011).

➤ Hibbsov ideologický model

Podľa tohto modelu je odstraňovanie nezamestnanosti typické pre ľavicové strany a obmedzovanie inflácie pre pravcové (Lisý a kolektív, 2011). Obe politické ideo-

lógie dosahovali svoj cieľ prostredníctvom monetárnej politiky. Voliči sú iracionálni (Doležalová, 2014). Podľa Lisého a kolektívu (2011) bol vytvorený v roku 1997 a zakladá na predpokladoch, že *„ekonomika je opísaná PC, inflačné očakávania sú prispôsobivé, inflácia je priamo kontrolovaná politikmi, politici sú ideologickí, voliči volia stranu, ktorá zodpovedá ich politickej orientácii a termín volieb je určený.“*

Každá vláda si zvolí určitý bod na PC v závislosti na svojom politickom zameraní. Vláda má možnosť trvalo udržiavať danú mieru inflácie. Avšak, vzhľadom na sklon PC má možnosť zvoliť si i akceptovateľnú mieru nezamestnanosti (Lisý a kolektív, 2011).

➤ Racionálny ideologický model

Podľa Lisého a kolektívu (2011) sa model utvoril v roku 1987 a autorom bol A. Alessina. Vychádza z predpokladov, že *„inflačné očakávania sú racionálne, inflácia je priamo kontrolovaná politikmi, politici sú ideologickí a voliči volia stranu, ktorá zodpovedá ich politickej orientácii.“*

Model používa skutočnú a krátkodobú PC. Racionálne správanie voličov má za dôsledok, že vychýlenia reálnych veličín oplývajú trendom navracania sa na svoju prirodzenú hladinu. Výkyvy vláda dosahuje len v krátkodobom horizonte, a to iba na začiatku svojho prvého volebného obdobia. Racionalita voličov dodatočne zamedzí odklonu reálnych veličín v ekonomike (Lisý a kolektív, 2011).

3.2.3 Výskumy politicko-rozpočtového cyklu

Príčiny opustenia výskumov politicko-ekonomického cyklu a prerod k cyklom politicko-rozpočtovým môžeme vidieť v dvoch smeroch. Prvý pochádzal z prijatia teórie racionálnych očakávaní a druhý z posilňovania nezávislostí centrálnych bánk. Vplyv vlád nad monetárnou politikou sa postupne vytrácal (Doležalová, 2014). Podľa tradičnej teórie politicko-ekonomických cyklov musí vláda ovplyvňovať reálne veličiny a tieto musia mať bezprostredný dopad v ekonomike. Nereálnosť podmienok však viedla k presunu od politicko-ekonomických cyklov k politicko-rozpočtovým cyklom (Janků, 2016).

Politicko-rozpočtový cyklus vznikol spojením prístupov, ktoré roky existovali bez väčšieho spojenia medzi sebou. Jednalo sa o teóriu verejnej voľby, teóriu racionálnych očakávaní (založená na tvorbe očakávaní ľudí o súčasnosti a budúcnosti) a teóriu racionálnej voľby (analýza politických a spoločenských udalostí). Stredobodom pozornosti sa stali politické trhy (Doležalová, 2014). Politici, byrokrati a členovia záujmových skupín sú jedinci, ktorí majú svoje osobné záujmy a majú snahu o maximalizáciu svojho osobného úžitku (Holman, 2001). Motív zostal nezmenený (Janků, 2016). Svojimi rozhodnutiami teda môžu ekonomike i uškodiť (Doležalová, 2014).

Doležalová (2014) uvádza, že prvé teoretické modely boli publikované v rokoch 1988 (**Rogoff** a **Sibert**) a 1990 (**Rogoff**) a zakladali na morálnom hazarde politikov. Rogoff prijal voličov za racionálnych, no predpokladal, že nie všetci majú dokonalé informácie o vláde. Vlády naopak mali možnosť presadiť predpokladané návrhy. Medzi vládou a voličmi vznikala asymetria informácií, ktorá bola motivá-

ciou k používaniu fiškálnej politiky. Krajiny pred voľbami zhoršovali fiškálnu rovnováhu a predpokladali, že voliči zvolia tú stranu, ktorej sa podarí krajinu z nepriaznivej situácie vymaniť za pomoci nižších daní. Voliči budú spokojnejší, nakoľko bude rásť ich disponibilný príjem.

Námietky ohľadom vymedzenia kompetencií politikov, ktorí sa nachádzali pri moci v štúdiách zohľadnili **Shi** a **Svensson**. Títo autori zakladali na informovanosti voličov a rentách politikov, ktoré získajú udrzaním sa pri moci. Čím nižšia bude informovanosť a čím vyššie budú renty, tým budú politici ochotnejší poskytovať viac verejných statkov. Teoretické predpoklady otestovali empirickou analýzou uskutočnenou na vzorke 85 krajín a dospeli k záveru, že politicko-rozpočtový cyklus je fenoménom skôr v menej rozvinutých krajinách (Doležalová, 2014). Vplyv sa prejavuje na výdajovej i príjmovej strane štátneho rozpočtu. Štúdia z roku 2002 dokladá, že v priemere dochádza v období volieb k zvýšeniu rozpočtového deficitu o 1,3 percentného bodu v rozvíjajúcich sa krajinách a 0,6 percentného bodu v rozvinutých krajinách. Po voľbách pravidelne nasleduje rozpočtová reštrikcia, čo potvrdil i empirický výskum (Janků, 2016).

Alt a **Lassen** postavili svoju empiriu na fiškálnej transparentnosti. Čím je transparentnosť krajiny nižšia, tým jednoduchšie môžu politici v predvolebnom období manipulovať s fiškálnou politikou. Platnosť overovali na 19 krajinách OECD. Potvrdilo sa, že nižšie deficity v roku volieb majú krajiny s vyššou fiškálnou transparentnosťou, čím prispievajú k menšej zadlženosti štátu. K obdobným zisteniam prišli tiež **Benito** a **Bastida**. Zistili tiež, že vyššia transparentnosť vlád zintenzívňuje záujem voličov o politiku a zvyšuje sa volebná účasť (Doležalová, 2014).

Shi a Svensson a ich empirické výskumy sa stali inšpiráciou k ďalším analyzovaným modelom (Doležalová, 2014). **Brender** a **Drazen** realizovali výskum na 106 krajinách a ich teoretické predpoklady vychádzali z existencie politicko-rozpočtového cyklu v „nových demokraciách“. Tie zakladajú na slabo vyspelých demokraciách, prípadne prikrátkej demokratickej minulosti (Janků, 2016). V prípade krajín s krátkou demokratickou históriou dochádzalo k prehľbovaniu verejných výdajov, ktoré zvyšovali deficity štátneho rozpočtu. Podobná situácia sa v krajinách s rozvinutou demokraciou neudiala. Po štyroch po sebe idúcich demokratických voľbách sa má tendenciu politicko-rozpočtový cyklus vytrácať (Doležalová, 2014). Slovenská republika spadá pod krajiny s relatívne krátkou demokratickou históriou, čo by mohlo znamenať, že Slováci boli doteraz neskúsení a nedisponovali dostatočnými informáciami. Na druhej strane by v najbližších rokoch malo Slovensko začať zažívať proces, kedy sa politicko-rozpočtový cyklus nebude ľuďmi bytostne dotýkať.

Z českých autorov skúmajúcich existenciu politického cyklu môžeme uviesť J. Doležalovú (2014), J. Černohorského a L. Černohorskú (2009) a J. Janků (2016). Nie sú to teda len svetoví ekonómovia, ktorí sa zaoberajú a zaujímajú o problematiku existencie politického cyklu.

Vo svojom výskume si **J. Doležalová** stanovila päť hypotéz, ktorých platnosť potvrdila na základe empirických analýz na vzorke 23 členských štátov EÚ v období 1995 – 2008.

1. hypotéza zakladá na analýze Brendera a Drazena o „nových demokraciách“. Ich výskum však overoval časovú radu 1995 – 2001 (1,5 volebného obdobia). Tieto výsledky teda obmedzovali vypovedajúcu schopnosť. Doležalová sa v tejto hypotéze zamerala na potvrdenie výskytu politicko-rozpočtových cyklov výhradne v krajinách s krátkou demokratickou históriou.
2. hypotéza predpokladá, že vlády majú väčší priestor k zneužívaniu fiškálnej politiky v riadnom termíne konania parlamentných volieb.
3. hypotéza zakladá na parlamentných voľbách konajúcich sa na jar a s tým súvisiacia nutná potreba manipulácie s fiškálnou politikou už v roku predchádzajúcom.
4. hypotéza sa opiera o zlákanie voličov pravicovými vládami na nižšie zdanenie, čoho dôsledok je pokles daňových príjmov v roku volieb a ľavicové vlády zase zaťažujú v roku volieb výdajovú stránku štátneho rozpočtu prostredníctvom sociálnych výhod.
5. hypotéza buduje na zhoršení otvorenosti demokracie, čo zvyšuje pravdepodobnosť výskytu politicko-rozpočtového cyklu.

Zneužívanie fiškálnej politiky v rukách vlády k volebným účelom bola potvrdená v krajinách s dlhou demokratickou históriou. V prípade prvej testovanej hypotézy sa teda teoretické predpoklady nepodarilo potvrdiť. Čo sa týka druhej testovanej hypotézy, vyhlásenie volieb v regulárnom čase podnietilo vlády k manipulácii s výdajovou i príjmovou stránkou štátneho rozpočtu v krajinách strednej Európy. Oblasť strednej Európy hrá dôležitú úlohu i v prípade vyvodzovania záverov tretej hypotézy. V krajinách strednej Európy sa spresnenie termínov volieb prejavilo v štatistickej významnosti koeficientu volebnej premennej. Nižšie dane k volebným účelom využívali ideologicky zmiešané vlády. Druhá časť 4. hypotézy bola potvrdená. Naopak, v prípade poslednej hypotézy sa nepotvrdila jej platnosť (Doležalová, 2014).

J. Černohorský a **L. Černohorská** vo svojej publikácii testovali, či existuje užší vzťah medzi vývojom HDP a termínom volieb v Českej republike. Zakladali na teoretických predpokladoch, že v období pred voľbami by malo HDP z dôvodu fiškálnej expanzie rásť a po voľbách v dôsledku fiškálnej reštrikcie naopak klesať. Umelá premenná im však vyšla nepriaznivo, a tak hypotézu o raste HDP pred voľbami museli zamietnuť. Existencia politicko-ekonomického cyklu sa im teda v testovanej časovej rade 1995 – 2006 nepodarila preukázať. Ako dôvody uvádzajú krátku časovú radu a existenciu ďalších faktorov ovplyvňujúcich vývoj ekonomiky (Černohorský a Černohorská, 2009).

Čo sa týka empirickej časti **J. Janků**, autor použil dáta 34 členských vyspelých štátov (členov OECD) za obdobie 1995 – 2012. Podľa prvého testovaného modelu, kde závislé premenné predstavovali rozpočtový schodok, príjmy a výdaje, výsledky empirickej štúdie dokazujú, že rozpočtové deficity mocnejú v krajinách s horšími vládnymi inštitúciami pravidelne v priemere 0,7 % HDP v období volieb. Prejavuje sa to vo vládných výdajoch (priemerný nárast o 0,43 % HDP vo volebnom roku) a vládných príjmoch (priemerný pokles o 0,27 % HDP v období volieb). Možno te-

da konštatovať, že i vyspelé štáty trpia vytváraním politicko-rozpočtového cyklu za podmienky, že krajiny nemajú príliš veľkú dôveru a transparentnosť fiškálnych inštitúcií. Ďalej autor zistil, že v prvom roku po volebnom ošiali je rozpočtový schodok priemerne obmedzovaný o 0,5 % HDP (Janků, 2016).

Pajerská (2012) sa vo svojej štúdií zamerala na výskum politicko-ekonomického cyklu v rámci Slovenskej republiky do obdobia konania predčasných volieb v roku 2012. Vývoj makroekonomických ukazovateľov a fiškálnych indikátorov v štúdií potvrdil väčšiu prepojenosť ekonomického cyklu s cyklom politickým. Autorka vydáva odporúčanie, aby spojitý chod ekonomického a politického cyklu prestal fungovať na úkor jedného z nich, ale aby začali medzi sebou spolupracovať (Pajerská, 2012).

3.3 Ekonomický vývoj Slovenska za sledované obdobie

Táto kapitola bližšie napovie, čo sa za sledované časové obdobie so slovenskou ekonomikou v skutočnosti dialo.

Ekonómia na Slovensku od roku 1995 do 1998 síce rástla, no v krajine nebolo všetko ideálne. Výraznejšiemu rastu bránili chýbajúce reformy, politická izolácia krajiny a brzdenie euroatlantickej integrácie. Ekonomiku v tomto období dvíhal hore iba domáci dopyt – predovšetkým domáca spotreba podporená rastom miezd, s ktorým však súčasne nerástla produktivita práca (unicreditbank.sk, 2014).

Smerovanie k EÚ a NATO sa stávalo reálnejším až po parlamentných voľbách v roku 1998. Situácia však nebola ideálna. Problém spočíval v náraste nezamestnanosti a klesajúcom trende reálnych miezd. Tie zastavili rozmach spotreby domácností a nefungoval ani bankový sektor, ktorý sa podieľal na poklese investícií v ekonomike. Recesii sa Slovensko vyhlo pričinením svetovej ekonomiky. Ekonomický rast v roku 1999 a 2000 výrazne zaostal za krajinami ostatných kútov Európy. Spomedzi 28 krajín EÚ bolo Slovensko najpomalšie rastúcou ekonomikou. Nepriaznivé obdobia však vytvorili podstatu pre zavedenie reforiem v ďalšom období (unicreditbank.sk, 2014).

Nasledujúce volebné obdobie pravicovej vlády prinieslo úžitok v podobe potrebných reforiem. Nosnou sa stalo zavedenie rovnej dane od roku 2004, čo zintenzívnilo kladné vnímanie krajiny v prípade zahraničných investorov. Rovnú daň nasledovali reformy v oblasti trhu práce, zdravotníctva i dôchodkového systému. Prílev zahraničných investícií bol citeľný. Mzdy v tomto období rástli už aj s produktivitou. Vlode sa podarilo skonsolidovať i verejné financie – v roku 2003 deficit verejných financií po prvýkrát padol pod hranicu 3 % HDP. Úspešne sa zavŕšil i integračný proces – vstup Slovenska do EÚ (unicreditbank.sk, 2014).

V období 2005 – 2008 rástol príval zahraničných investícií. Podľa Klásekovej (2006) mohli za priaznivú situáciu predovšetkým investície do automobilového priemyslu, spotreba domácností a ich nešetrenie a mňanie kvôli nízkym úrokom a zahraničný dopyt. Okrem toho však bolo na Slovensku i viac práce (zamestnanosť vzrástla o 1,4 %), a tým pádom sa i menej vyplácalo na dávkach. Za posledných desať rokov sa jednalo o najdynamickejšiu rast výkonnosti. Slovenská republi-

ka patrila v tomto období k najrýchlejším rastúcim štátom EÚ. Podľa Morvaya a Okáliho (2007) hospodársky rast na Slovensku súvisel so zlepšením na trhu práce (nové kapacity zahraničných investorov) a so zachovaním vyhovujúcej makroekonomickej stability. Situácia v predkrízovom období teda vytvárala priaznivé podmienky na vytváranie prebytku. Pozícia k šetreniu a prehlbovaniu prebytku bola teda priam ukážková. Podľa unicreditbank.sk (2014) sa skonsolidovať verejné financie, i napriek dobrej ekonomickej situácii, vláde nepodarilo. Vstup Slovenska do eurozóny a prijatie eura za domácu menu v roku 2009 sa však vláde podarilo. Vzrast štrukturálneho deficitu verejných financií sa preukázal po období 2008, keď už bola na svete kríza.

Globálna hospodárska kríza ranila malú krajinu strednej Európy pomerne hrozivo. Externý dopyt poklesol, čo malo za dôsledok zníženie zamestnanosti v priemysle o 15 %. Ani následným znovuzrozením sa nepodarilo priemysel postaviť do pôvodnej formy. Cestu však prinieslo zefektívnenie výroby. To pomohlo priemyselnému Slovensku odraziť sa od dna a ťažiť z investícií pred vypuknutím krízy. Zotavovanie nastalo už v 2. štvrtroku 2009 a v nasledujúcich obdobiach patrilo Slovensko opäť medzi rýchlo rastúce krajiny EÚ. Čisto zahraničný dopyt ťahal Slovensko z krízy. Konsolidáciou verejných príjmov (daňovým zaťažením podnikateľského sektora) sa vláda snažila korigovať rastúci deficit verejných financií. Verejný dlh v období 2013 zažíval svoje maximum, kde ho okrem iného tlačila aj spoločnosť krajiny na záchranných mechanizmoch eurozóny (unicreditbank.sk, 2014).

3.3.1 Slovensko ako člen EÚ a eurozóny

Slovenská republika sa po procese úspešnej integrácie zaradila medzi štáty Európskej únie a stala sa tiež členom eurozóny. Z procesu úspešnej integrácie však Slovensku vyplynuli isté záväzky, ktoré musí plniť a stráca tak čiastočnú autonómiu v procesoch ekonomického či politického rozhodovania.

Slovensko sa do EÚ najprv nedostalo. Vstup bol v roku 1997 kvôli nesplneniu politických kritérií a nefunkčnej demokracii zamietnutý. V roku 1999 sa však pozícia Slovenska zmenila a EK uznala, že Slovensko plní kodanské politické kritéria, čo vyústilo k zdarnému pripojeniu Slovenska v roku 2004 do EÚ (europskaunia.sulik.sk, 2012). Približne $\frac{3}{4}$ slovenských verejných financií sú spolufinancované z fondov EÚ. Podľa Štefanca bol vstup do EÚ dobrým krokom a dopomohol Slovensku rozvíjať sa po všetkých stránkach (Správy.Pravda.sk, 2013).

Podľa Šramka (2015) pre Slovensko tiež platí dohoda Paktu stability a rastu, ktorá sa uzavrela medzi členmi eurozóny. Jej podstatou je, aby vysoké schodky štátnych rozpočtov alebo vysoké verejné dlhy nezapríčinili nestabilné euro a aby sa nezvyšovala inflácia v eurozóne. Čiastočne dohoda platí aj pre krajiny EÚ, ktoré doposiaľ neprijali euro. Momentálne zásady sú: „schodok verejných financií nesmie presiahnuť 3 % HDP a verejný dlh musí byť menší ako 60 % HDP alebo sa musí znížiť.“ Samotná realizácia Paktu spočíva v dvoch nariadeniach: EK prostredníctvom preventívnej časti a vypracovanému programu stability, ktorý slúži ako základ vedenia finančnej a hospodárskej politiky, hodnotí stav verejných financií členských krajín a nápravná časť nastupuje v okamihu prekročenia 3 % hranice

HDP. Je to súbor konkrétnych opatrení k náprave vzniknutej situácie, ktorá v prípade pravidelného porušovania Paktu môže krajine uvaliť sankcie (euro-pskaunia.sk, 2006). Sústavné deficity a zvyšujúci sa dlh bez odpovedajúceho rastu HDP oslabujú krajinu – objavuje sa disproporcionálne zadlženie, ktoré môže vyústiť až do bankrotu. Preto je základným pravidlom SGP tvoriť v strednodobom horizonte vyrovnané rozpočty. Prekročené deficitu je akceptovateľné za určitých výnimiek (klubinvestoru.com, 2014).

Podme sa pozrieť, ako sa pri dodržiavaní podstaty Paktu stability a rastu darí Slovenskej republike. EK v máji 2008 potvrdila, že Slovensko je schopné prijať euro. Deficit rozpočtu verejnej správy sa ustálil na 2,2 % HDP a verejný dlh na 29,4 % HDP (Národná banka Slovenska, 2008). Vývoj, ktorý však nasledoval po tomto období a je viditeľný na grafoch nižšie znamená hlboký prepád pod hranicu maastrichtských kritérií. V prípade štrukturálneho salda a jeho vývoja v časovom slede badať zlepšenia a vymanenie sa z ekonomickej krízy. Verejný dlh však neustále stúpa a približuje sa k hranici 60 % HDP.

Obr. 2 Štrukturálne saldo (% HDP) za roky 1996 – 2014

Zdroj: Rada pre rozpočtovú zodpovednosť (2013) a Ministerstvo financií SR (2015)

Obr. 3 Verejný dlh (% HDP) za roky 1996 – 2014

Zdroj: uncreditbank.sk (2014) a euroekonom.sk (2015)

4 Politický vývoj v Slovenskej republike

V uvedenej kapitole sa bližšie pozrieme na politické napredovanie Slovenskej republiky na politickej scéne. Nakoľko sa bude ekonometrická analýza opierať predovšetkým o obdobie od roku 1996 až po súčasnosť, bude sa i charakteristika upriamovať najmä k spomínanej perióde.

➤ **Parlamentné voľby 1998**

V edícii Bútora, Mesežnikova a Bútorová (1999) sa pripomína, že po štyroch rokoch strán založených na autorite, ktoré boli zacielené na režim neliberálnej demokracie (HZDS, ZRS, SNS) vznikla na Slovensku nová vládna koalícia **SDK – SDĽ – SMK – SOP**, ktorá mala črty „veľkej koalície“. Nad hranicu 5 % v parlamentných voľbách v roku 1998 sa vyšplhalo 6 strán. S tesným náskokom vyhrali voľby HZDS (zisk 27 %). Za nimi sa s výsledkom nad 26 % umiestnilo SDK, ktorých s vyše 14 % nasleduje SDĽ, SMK – 9,12 % SNS – 9,07 % a SOP – 8,0 %. Výsledky parlamentných volieb dokazovali, že Slovensko zaznamenalo pokrok v postojoch obyvateľstva (zvýšená občianska aktivita, zvýšená podpora pre demokratické princípy).

Podľa Mesežnikova, Gyárfásovej a Kollára (2003) nastal v roku 2000 v štruktúre koalície zvrät. Časť poslancov SDK z poslaneckého klubu vyšla a založila novú politickú stranu KDH. Nová strana pristúpila ku koalíicnej zmluve a stala sa tak ďalším – piatym členom vlády. Koncom roku 1999 vznikla strana Smer, ktorá si získala priazeň ľudí. Strana bola vnímaná ako kritická opozičná sila. Stala sa alternatívou k vládnej i opozičnej politike. V roku 2001 vznikla strana ANO, ktorú zlúčením niekoľkých skupín nasledovala strana SDKÚ.

➤ **Parlamentné voľby 2002**

Hranicu 5 % na vstup do parlamentu v tretích voľbách po štátnom osamostatnení Slovenskej republiky v roku 2002 prekročilo sedem subjektov. Najviac hlasov opäť získalo HZDS (19,50 %). Najväčším prekvapením bol výsledok SDKÚ (15,09 %) kvôli vtedajšej nevelkej popularite Mikuláša Dzurindu. Presuny hlasov v ich prospech sa podľa autorov museli uskutočniť v posledných chvíľach. Novovzniknutá strana z roku 1999 – Smer získala 13,46 % a strana ANO 8,01 %. Na chvoste skončila KSS so ziskom 6,33 %. Pred KDH, ktoré získalo 8,25 % hlasov sa umiestnilo SMK so ziskom 11,17 %. Predchádzajú voľby v roku 1998 boli charakteristické vysokou volebnou účasťou (84,24 %) a nízkym prepadom voličských hlasov, parlamentné voľby v roku 2002 sa vyznačovali o 14 % nižšou volebnou účasťou a značným prepadom hlasov (Mesežnikov, Gyárfášová a Kollár, 2003).

Štyri relevantné strany pravého stredu, ktoré dosiahli hranicu 5 % – **SDKÚ, SMK, KDH a ANO** – vytvorili po voľbách vládu. Strany si boli blízke i v rámci politickej ideológie. SDKÚ zakladalo na otázkach praktickej politiky. SMK hájila záujmy maďarských občanov, KDH zase tradičné hodnoty (rodina, náboženstvo, morálka). Úspech ANO tkvel v úspešnej politike stredu (Mesežnikov, Gyárfášová a Kollár, 2003).

Stredopravá vláda začala s dôležitými a potrebnými reformami v daňovom systéme, v systéme verejných financií, v zdravotníctve, školstve, sociálnom

a dôchodkovom systéme. Integračný proces v roku 2004 vyústil do vstupu krajiny do EÚ i NATO. Opozícia vládu kritizovala z úplatkárstva a klientelizmu (Bútorová, Gyárfášová, Mesežnikov a Kollár, 2011).

➤ **Parlamentné voľby 2006**

Vládnu koalíciu po predčasných voľbách v roku 2006 vytvorili strany, ktoré v predchádzajúcom volebnom období zasadali v opozícii. Nad magických 5 % sa dostalo šesť strán – Smer-SD so ziskom 29,14 %, SDKÚ-DS 18,35 %, SNS 11,73 %, SMK 11,68 %, ĽS-HZDS 8,79 % a šesticu na chvoste uzatvára KDH so ziskom 8,31 %. Po vyhlásení volebných výsledkov netrvalo dlho a konsenzus o vytvorení vlády dosiahli tri opozičné strany – **Smer-SD, SNS a ĽS-HDZS**. Smer-SD získala silné mocenské postavenie, ktoré po roku 1998 nemala žiadna iná politická strana, keď obsadila takmer všetky dôležité rezorty (Mesežnikov, Gyárfášová a Kollár, 2006).

Vládna politika koalície Smer-SD – SNS – ĽS-HZDS bola typická prihliadaním na záujmy štátu a národa, pričom sa uplatňoval princíp klientelizmu a preferovali sa skupiny blízke predovšetkým sociálnemu smeru-SD. Stúpalo okrem iného napätie v slovensko-maďarských vzťahoch. Vo volebnom období 2006 – 2010 došlo k zhoršeniu kvality demokracie (Bútorová, Gyárfášová, Mesežnikov a Kollár, 2011).

➤ **Parlamentné voľby 2010**

Vo voľbách 2010 uspeli nové strany (strany založené počas volebného obdobia – SaS a Most-Híd). V NR SR získali zastúpenie jedna veľká dominantná strana (Smer-SD 34,79 %), dve stredne veľké strany (SDKÚ-DS 15,42 % a SaS 12,14 %) a tri menšie strany (KDH 8,52 %, Most-Híd 8,12 % a SNS 5,07 %). Vládnu koalíciu vytvorili dve strany pôsobiace vo volebnom období 2006 – 2010 v opozícii – **SDKÚ-DS a KDH** a dve nové strany – **SaS a Most-Híd** (Bútorová, Gyárfášová, Mesežnikov a Kollár, 2011).

➤ **Parlamentné voľby 2012**

Podľa webovej stránky aktuality.sk (2012) sa na predčasných voľbách dohodla koalícia (okrem SaS) s opozičným smerom-SD po tom, čo parlament na základe výhrady SaS nepovolil navýšenie eurovalu. Tejto vláde zároveň nevyjadril dôveru. Predčasné voľby podľa webovej stránky 24hod.sk (2012) vyhrala strana **Smer-SD** so ziskom 44,41 %, nasledovalo KDH (8,82 %), OĽaNO (8,55 %), Most-Híd (6,89 %), SDKÚ-DS (6,09 %) a SaS (5,88 %).

➤ **Parlamentné voľby 2016**

Veľké prekvapenie priniesli parlamentné voľby v marci 2016. Strana Smer-SD sa výrazne prepadla a zo vzostupu sa tešila krajne pravicová extrémistická strana. Do parlamentu sa prebojovalo až 8 strán – Smer-SD so ziskom 28,28 %, SaS 12,10 %, OĽaNO – NOVA 11,02 %, SNS 8,64 %, ĽS Naše Slovensko 8,04 %, SME RODINA – Boris Kollár 6,62 %, Most-Híd 6,50 % a #SIEŤ 5,60 % (volbysr.sk, 2016). Do parlamentu sa prekvapivo nedostalo KDH. Koalíciu na ďalšie 4 roky vytvorili strany s rôznymi politickými ideológiami – ľavicový **Smer-SD**, národná **SNS** a pravicové strany **Most-Híd** a **#SIEŤ**.

Tab. 1 Vlády na Slovensku

Rok volieb	Predseda vlády	Sformovanie vlády	Stranícke zloženie	Politická ideológia
1998	M. Dzurinda	október 1998	SDK – SDL – SMK – SOP – (KDH)	Pravolavá
2002	M. Dzurinda	október 2002	SDKÚ – KDH – SMK – ANO	Pravicová
2006	R. Fico	júl 2006	Smer-SD – SNS – ĽS-HZDS	Ľavopráva
2010	I. Radičová	júl 2010	SDKÚ-DS – SaS – KDH – Most-Híd	Pravicová
2012	R. Fico	apríl 2012	Smer-SD	Ľavicová
2016	R. Fico	marec 2016	Smer-SD – SNS – Most-Híd – Siet'	Ľavopráva

Zdroj: Szomolányi (2005), Bútorová, Gyárfášová, Mesežnikov a Kollár (2011) a Pacherová (2016)

5 Metodika práce

Od literárnej rešerši pojednávajúcej o problematike fiškálnej politiky cez vymedzenie štrukturálneho a cyklického deficitu až po politický vývoj počas samostatnej éry Slovenskej republiky sa môžeme presunúť k samotnému empirickému testovaniu vplyvu politického cyklu na deficit štátneho rozpočtu Slovenskej republiky v rokoch 1996 až 2014. Metodika práce poslúži ako teoretické zamyslenie sa nad spracovanými modelmi. K testovaniu sa využije ekonometrická analýza časových radov a vychádzať sa bude z teoretických poznatkov vyučovaných v rámci predmetu Ekonometrie I na Mendelovej univerzite v Brne. K spracovaniu regresných modelov poslúži software gretl. Konkrétne výsledky a komentáre budú uvedené v samotnom empirickom testovaní, porovnané s inými štúdiami v diskusii a následne zhrnuté v závere bakalárskej práce. Výstupy jednotlivých modelov budú k dohľadaniu v prílohe.

V bakalárskej práci sa bude pracovať so závislou premennou predstavujúcou štrukturálne saldo verejnej správy. Prislúchajúce hodnoty tejto premennej vyjadrenej ako % HDP sa dohľadali na webových stránkach Rady pre rozpočtovú zodpovednosť (2013) z publikácie základných ukazovateľov z verzie k novembru 2013 za roky 1996 – 2012 a Ministerstva financií Slovenskej republiky (2015) v hodnotiacej správe týkajúcej sa plnenia pravidiel vyrovnaného rozpočtu za rok 2014 vypracovanou začiatkom leta 2015 v prípade rokov 2013 a 2014. Údaje ohľadom veľkosti štrukturálneho salda verejnej správy za skúmané obdobie sú vypočítané podľa národnej metodiky, ktorá podľa Ministerstva financií Slovenskej republiky (2015) lepšie hodnotí ekonomický vývoj na Slovensku než metodika EK. Druhá uvedená metodika má relevantnú úlohu pri hodnotení súhry politiky fiškálnej s európskymi pravidlami. Národná metodika poskytuje hodnovernejší obraz o situácii v slovenských verejných financiách (Ministerstvo financií Slovenskej republiky, 2015).

Z dôvodu obsiahnutia dlhšej časovej rady v bakalárskej práci sa chýbajúce údaje štrukturálneho salda verejnej správy od RRZ doplnili o vypočítané údaje z MF SR vyjadrené v rovnakej metodike. Odhad štrukturálneho salda podľa MF SR v národnej metodike je blízky prístupu RRZ, a teda je možné údaje zrovnávať (Marčanová, 2016). Čo sa týka roku 2015 a prislúchajúcej hodnoty štrukturálneho salda v národnej metodike, podľa riaditeľa kancelárie ministra financií Ing. Ondu (2016) bude údaj dostupný na konci júna 2016. V rámci metodiky EK sú údaje o veľkosti štrukturálneho salda dostupné až od roku 2000.

Hodnoty závislej premennej budú v bakalárskej práci použité ako ročné ukazovatele. Z uvedeného vyplýva, že v rámci testovania bude zahrnutých 19 pozorovaní počínajúc rokom 1996 a končiac rokom 2014.

Za jednu z nezávislých premenných sa zvolila umelá politická premenná, ktorá sa osobitne nadefinuje v softwari. Práve táto premenná bude zastávať v každom aplikovanom modeli najzásadnejšiu úlohu. Vďaka nej sa bude môcť potvrdiť či vyvrátiť výskyt politického cyklu. Koeficient poslúži k presnému určeniu jeho vplyvu na štrukturálne saldo vo volebnom (a/alebo predvolebnom) roku. V prípade testo-

vania hypotéz o výskyte politického cyklu v krajine je do modelu vložená umelá politická premenná nadobúdajúca jednotkové hodnoty v rokoch, kedy očakávame zvyšovanie štrukturálneho salda v dôsledku blížiacich sa parlamentných volieb. Vo väčšine prípadov volieb sa dá predpokladať, že opatrenia súvisiace s prichodiacim termínom volieb budú zavádzané už v roku predchádzajúcom. Populárne opatrenia by inak nestihli byť implementované a zavádzané dostatočne skoro, preto sa javí ponechanie jednotkovej hodnoty umelej politickej premennej v období, ktoré priamo predchádza roku volebnému ako najvhodnejšia alternatíva. Prvotné predpoklady však najlepšie odhalia samotné modely. V prípade ostatných rokov sa nechá nulová hodnota. Týchto období by sa totiž snaha politikov o znovuzvolenie nemala týkať. Nulová hodnota sa ponechá i v čase konania predčasných volieb. Dôvod je prostý – predčasné voľby abstrahujú od možnosti kupovania voličských hlasov zavádzanými opatreniami. Nie je na to postačujúci časový priestor, nakoľko presný čas volieb nie je dostatočne vopred známy. V prípade Slovenskej republiky sa predčasné voľby v skúmanom období konali až dvakrát. Konkrétne sa jedná o roky 2006 a 2012. V roku 2006 sa však jednalo o voľby, ktoré boli predčasné iba o tri mesiace. Takto krátky časový úsek nehrá v prípade ročných pozorovaní rolu, a tak bude tento prípad braný za klasický dodržaný štvorročný cyklus s možnosťou zneužitia fiškálnej politiky v rukách vlády. Nebudeme teda v testovaných modeloch považovať parlamentné voľby konajúce sa v roku 2006 za predčasné. V prípade predčasných volieb v roku 2012 je rozdiel neprehliadnuteľný a je potrebné zohľadniť jeho dôsledky. Voľby sa konali skôr až o 2 roky. Rok 2012 a prislúchajúci rok predvolebný bude teda v prípade umelej politickej premennej nadobúdať nulové hodnoty i napriek skutočnosti, že sa v tomto období reálne parlamentné voľby konali. V modeloch bude umelá politická premenná niest' pomenovanie „dummy_cyklus“ (model č. 1), „dummy_volebny“ (model č. 2) a „dummy_predvolby“ (model č. 3).

Z vývoja štrukturálneho salda, predovšetkým z jeho grafickej podoby zo strany 26 je možné vidieť dva neprehliadnuteľné extrémny, ktoré dávajú predpoklady k vyrovnaniu časovej rady pomocou štrukturálneho zlomu. Prvý – prebytkový extrém v roku 2003 a druhý – deficitný extrém v roku 2010.

Podľa Střelca (2015) je potrebné zistiť fázu, kedy nastala náhla zmena a túto skutočnosť zahrnúť do modelu. V tomto prípade došlo k podstatnej zmene, ktorá je bližšie popísaná v empirickom testovaní, v roku 2004, kedy Slovensko vstúpilo do EÚ. V modeli sa táto skutočnosť zohľadnila nasledovne. Využilo sa zaradenie dummy (umelej) premennej do modelu – od roku 2004 sú v novej premennej „zlom_2004“ zahrnuté jednotkové hodnoty umelej premennej, do tohto roku obsahujú nulové hodnoty. V softwari gretl sa pridal do modelu časový trend „time“. Tento zaznamenáva prerody v dlhodobom horizonte v priemernom chovaní sa časového radu (Holá, 2013). Posledná premenná zahrnutá do modelu je zlom v trende „time_zlom_2004“, ktorý vznikol vynásobením štrukturálneho zlomu v roku 2004 a časového trendu. Opodstatnenie štrukturálneho zlomu v tomto období potvrdil i Chow test z prostredia gretl, ktorého výsledky sú uvedené v prílohe

bakalárskej práce. Malá p-hodnota Chow testu hovorí o tom, že vstup Slovenska do EÚ spôsobil v krajine zmenu.

K odhadu politicko-rozpočtového cyklu a konkrétnych zavádzaných vládnych opatrení bude použitá metóda najmenších štvorcov, ktorá je podľa Ivanovičovej, Chocholatovej a Surmanovej (2012) najviac používaným spôsobom na odhadnutie parametrov.

Konstruktúra jednotlivých modelov v empirickom testovaní vychádza z nasledujúcich výskumných otázok:

- Existuje na Slovensku politický cyklus?
- Využíva zvolená vláda pri moci štátny rozpočet predovšetkým vo volebnom, predvolebnom roku alebo vyžíva k politike znovuzvolenia súčasne roky volebné a predvolebné?
- O koľko sa prehľbuje štrukturálne saldo verejnej správy vplyvom politického cyklu?
- Pomohol nákup voličov vláde udržať si svoju pozíciu?

5.1 Model č. 1 (dummy v rokoch volieb a v rokoch predvolebných)

V prípade testovania existencie politicko-rozpočtového cyklu bude mať odhadovaný model túto podobu:

$$\text{saldo}_t = \text{const} + \text{time} + \text{zlom}_{2004} + \text{time_zlom}_{2004} + \text{dummy_cyklus},$$

kde

saldo_t = pozorovanie štrukturálneho salda verejnej správy v čase t,

const = konštanta,

time = časový trend,

zlom₂₀₀₄ = štrukturálny zlom,

time_zlom₂₀₀₄ = zlom v trende,

dummy_cyklus = umelá politická premenná,

t = čas.

Do modelu budú zahrnuté uvedené premenné – štrukturálne saldo verejnej správy zastáva funkciu závislej premennej a časový trend, štrukturálny zlom, zlom v trende a umelá politická premenná predstavujú nezávislé premenné. V prípade ostatných modelov bude rovnica rovnaká, jediná zmena nastane v nadefinovaní umelej politickej premennej (v tomto modeli „dummy_cyklus“). Politický cyklus, tak ako ho popisuje vo svojej štúdií Pajerská (2012), núti politikov na Slovensku brať vyhradený štvorročný priestor ich vládnutia vážne. Prvé dva roky po volebnom úspechu sú typické zavádzaním nepopulárnych opatrení a protiinflačnou politikou. Vytvára sa priestor k zavádzaniu reforiem. Ako náhle sa však politický cyklus prehupne do svojej druhej polovice, začína byť aplikovaná politika znovuzvolenia s cieľom vzrastu popularity vlády u voličov, ktorí môžu spečatiť ich ďalší osud. V tomto období je teda využívaná expanzia, ktorá prináša pozitívne výsledky ešte pred voľbami. Dané skutočnosti sa zohľadnia v prípade testovania prvého modelu. Nulové hodnoty umelej politickej premennej budú ponechané na začiatku politic-

kého cyklu, ktorý predstavuje v krajine obdobie zavádzania reštrikcie a jednotkové hodnoty v prípade druhej polovice politického cyklu – obdobie expanzie (roky volebné a predvolebné).

Samotné vyhodnocovanie jednotlivých základných ekonometrických testov v softwari gretl bude prebiehať na 10 % hladine významnosti, čo predstavuje základný štandard. Totožná hladina významnosti sa použije v prípade všetkých aplikovaných modelov.

5.2 Model č. 2 (dummy v rokoch volieb)

Teoretické východiská skonštruovania modelu č. 2 budú vychádzať z rovnakých predpokladov ako v predchádzajúcom modeli. Jediná zmena nastane v zadaní hodnôt v prípade umelej politickej premennej (označená v tomto modeli „dummy_volebny“).

Jednotková hodnota umelej politickej premennej sa ponechá výlučne v rokoch volebných (1998, 2002, 2006 a 2010), keďže doposiaľ (do posledných zahrnutých parlamentných volieb do modelu v roku 2010) sa voľby konali buď v druhej polovici daného roku – september, alebo na jeho tesnom rozhraní – jún. Je teda možné, že vláda pri moci ku nabádaniu voličov odovzdať im pri voľbách hlas využije až rok volebný. Na druhej strane však stojí otázka, či by sa pozitívne vládne opatrenia stihli dostaviť dostatočne včas. Ostatným rokom (i tým predvolebným) sa ponechajú nulové hodnoty umelej politickej premennej a otestuje sa tak vplyv politického cyklu v skúmanom období priamo v rokoch konania parlamentných volieb bez vplyvu rokov predvolebných.

Prvotný predpoklad o väčšom efekte zavádzania páčivých opatrení výlučne v rokoch volieb však nemusí byť na základe termínov parlamentných volieb potvrdený. Je totiž na uvážení vlády, kedy začne s praktizovaním populistických opatrení a či vôbec. Deväť mesiacov by teoreticky stačiť mohlo, avšak kratšie časové obdobie je už pravdepodobne príliš málo.

5.3 Model č. 3 (dummy v rokoch predvolebných)

Týmto posledným testovaným modelom sa zodpovie na výskumnú otázku ohľadom výskytu politicko-rozpočtového cyklu výlučne v predvolebných rokoch. Jednotková hodnota umelej politickej premennej (označená ako „dummy_predvolby“) bude teda ponechaná v rokoch 1997, 2001, 2005 a 2009. Umelá politická premená pre volebné roky bude v modeli nadobúdať nulové hodnoty.

Niektoré zavádzané vládne opatrenia v predvolebnom období s cieľom kupovania voličských hlasov potrebujú dlhší časový priestor k tomu, aby sa ich dočasný pozitívny efekt stihol dostaviť a politici ním v predvolebných diskusiách mohli obraňovať a hájiť najlepšie úmysly vlády a úspešný systém uplatňovanej hospodárskej politiky štátu. Predovšetkým konkrétne priaznivé fakty, čísla a údaje hovoria pred voľbami v prospech vládnej koalície, ktorá zastáva svoju hospodársku politiku. Odvrátená strana blaha a spokojnosti však väčšinou zostáva pred verejnosťou

skrytá. Takéto opatrenia sa pokojne dajú prirovnať k poskytovaným úverom domácnostiam. Človek si nimi zabezpečí väčší dočasný luxus, no na úkor svojej vlastnej budúcnosti – peniaze bude musieť splácať. Presne tak isto je to i v prípade štátnych peňazí. Vyššie výdavky musia byť niečím kryté. A na motiváciu vlády byť znovu pri moci doplatia v dlhodobom horizonte vždy len obyčajní ľudia.

Týmto modelom sa primárne otestuje vplyv politického cyklu na deficity štátneho rozpočtu výlučne v predvolebnom období. Ak by sa potvrdila väčšia opodstatnenosť tohto modelu (väčšie prehlbovanie štrukturálneho salda verejnej správy a štatistická významnosť umelej politickej premennej) oproti modelu predchádzajúcemu, znamenalo by to, že vláda si uvedomuje príchod parlamentných volieb oveľa skôr ako verejnosť a v súvislosti s tým začína uplatňovať politiku znovuzvolenia s časovým predstihom a vo volebnom roku pravdepodobne už len „zbiera úrodu“.

5.4 Štatistická a ekonometrická verifikácia

Štatistickou verifikáciou sa overuje preukázateľnosť jednotlivých parametrov i celého modelu. V bakalárskej práci sa bude pracovať s rizikom 0,1. V prípade, že bude prislúchajúca p-hodnota menšia ako hladina významnosti, nulová hypotéza sa zamietne, ak bude väčšia, nulová hypotéza sa nezamietne.

V procese testovania každého z uvedených modelov sa bude za pomoci softwaru gretl aplikovať ekonometrická verifikácia na odhalenie osobitných chýb testovaných modelov. V prípade vyhodnocovania sa postupuje rovnako ako pri štatistickej verifikácii.

5.4.1 Adjustovaný koeficient determinácie a F-test

Kvalitu modelov je možné najjednoduchšie vyhodnotiť pomocou adjustovaného koeficientu determinácie. Podľa Hušeka a kol. (1987) sa adjustovaný koeficient determinácie využíva k verifikovaniu vysvetľovacej dispozícii testovaného modelu.

K testovaniu celkovej štatistickej významnosti celého modelu sa využíva F-test. Nulová hypotéza hovorí, že model nie je štatisticky významný, naopak alternatívna hypotéza vypovedá o štatistickej významnosti.

5.4.2 Testy špecifikácie, heteroskedasticity, normality a sériovej korelácie

Pri formulácii ekonometrického modelu môžu vzniknúť špecifické chyby – vynechanie niektorej z podstatných premenných (najčastejší problém), zahrnutie nepodstatnej, nevýznamnej premennej do modelu, nesprávna forma (Hušek a kol., 1987). K otestovaniu špecifikácie modelu poslúži Ramseyho RESET test. Nulová hypotéza vyjadruje správnu špecifikáciu, alternatíva svedčí o nesprávnej špecifikácii.

Všetky testy heteroskedasticity zakladajú na nulovej hypotéze, ktorá vypovedá o homoskedasticite chybového členu, alternatívna hypotéza potvrdzuje heteroskedasticitu. K testovaniu sa bude používať Whiteov a Breusch-Paganov test.

Pri testovaní normality chybového členu sa použije Chí-kvadrát test normality. Nulová hypotéza hovorí, že chybový člen má normálne rozdelenie, alternatívna hypotéza svedčí o opaku.

Pri detekcii sériovej korelácie v chybovom člene sa využíva korelogram reziduí. V prípade časových radov býva často prítomná sériová korelácia 1. rádu. V prípade prítomnosti tohto problému sa môže využiť spôsob Prais-Winstonovej transformácie z prostredia gretl (Hušek, 2007).

6 Empirické testovanie

V uvedenej kapitole sa otestuje vplyv politického cyklu na deficit štátneho rozpočtu Slovenskej republiky v rokoch 1996 – 2014 za použitia rôznych modelov. Metodika práce poslúži ako odrazový mostík pri postupnom konštruovaní ekonometrických modelov za pomoci programu gretl. Okrem iného sa tiež zhodnotí nákup voličov zo strany vládnej koalície.

6.1 Politický cyklus v Slovenskej republike

Nosnou otázkou bakalárskej práce, je zodpovedať výskumné otázky ohľadom bádania existencie politického cyklu v Slovenskej republike. K samotnému testovaniu sa najskôr musia zvoliť vhodné premenné do ekonometrického modelu, ktoré budú mať relevantné zastúpenie.

Závislú premennú predstavuje štrukturálne saldo verejnej správy. Pri skúmaní existencie politického cyklu v krajine má nezanedbateľný význam. Ako už bolo zadefinované v literárnej rešerši bakalárskej práce, výšku štrukturálneho salda verejnej správy priamo ovplyvňuje vláda, ktorá je pri moci prostredníctvom uplatňovanej hospodárskej politiky. Saldo je očistené o vplyv hospodárskeho cyklu, ktorý vláda ovplyvniť nemôže. V práci je vyjadrené ako % HDP. Výsledky empirického testovania budú teda môcť byť medzinárodne zrovnateľné. Pomocou spomínaného salda vláda okrem iného nakupuje i statky, ktorými si zabezpečuje sympatie voličov pri budúcich voľbách. Nakoľko sa väčšina politikov spolieha na krátkodobú pamäť voličov, štvorročné obdobie vyhradené k ich potrebám adekvátne využívajú vo svoj prospech. Opatrenia zaväňajúce populizmom a kupovaním si voličských hlasov pred blížiacimi sa voľbami nastoľujú v hraničiacom období pred samotným termínom volieb. Tieto kroky by však mali byť vo fungujúcich demokratických krajinách voličmi prekuknuté a voliči by sa nemali nimi nechať ovplyvniť. Je tomu však tak i v prípade Slovenskej republiky?

Obrázok č. 2 na strane 26 obsiahnutý v literárnej rešerši má tiež sám o sebe vypovedajúcu schopnosť. Ukazuje vývoj štrukturálneho salda na Slovensku od roku 1996 vyjadreného ako % HDP. Saldo nebolo počas celého obdobia vždy deficitné. Medzi parlamentnými voľbami v roku 2002 a v roku 2006 sú vidieť prebytky. Poďme sa však pozrieť na celé sledované obdobie v procese samostatnosti Slovenskej republiky.

Pár rokov od obdobia osamostatnenia Slovenskej republiky môžeme vidieť znižovanie deficitu štrukturálneho salda po dobu 3 rokov. Značnejšiemu úspechu však bránila absencia integrácie. Následné kolísavé trojročné obdobie a veľmi chaotický rast v krajine dal vhodné východiskové pozície pre zvedenie potrebných reforiem. Veľké ovocie prinieslo nasledujúce volebné obdobie – reformy, investície a vstup krajiny do EÚ „vyhnali“ Slovensko do priaznivých čísiel, čo znamenalo najrýchlejší rast v rámci štátov EÚ. Po úspechu však prišla tvrdá rana. Od roku 2008 štrukturálne saldo rapídne klesalo. Pokles mohol súvisieť okrem globálnej hospodárskej krízy i s voľbami konajúcimi sa v lete toho roku. Vymanenie a odrazenie sa

od dna v posledných rokoch vidieť i na samotnom obrázku. Predkrízovú priaznivú hranicu sa však nepodarilo dosiahnuť. Výraznejšiemu pokroku mohli zamedziť i parlamentné voľby konajúce sa na Slovensku pred pár týždňami. Závislou premennou v modeli bude teda už bližšie špecifikované štrukturálne saldo (saldo) a jeho vývoj v uvedenom časovom slede. To ostane v nezmenenom tvare pri testovaní všetkých 3 modelov.

Relevantnú úlohu nezávislej premennej zastáva umelá politická premenná (dummy_cyklus/dummy_volebny/dummy_predvolby) nadefinovaná v modeli podľa logického uváženia. Tá nám ukáže opodstatnené využívanie politického cyklu v skúmaných obdobiach. Kvôli extrémnym hodnotám, ktoré obsahuje časová rada štrukturálneho salda je nutné do modelov zahrnúť i časový trend (time), štrukturálny zlom od roku 2004 (zlom_2004) a zlom v čase (time_zlom_2004). Bližšie vysvetlenie významnosti tohto roku v prípade Slovenskej republiky je obsiahnuté v texte nižšie. K umelej politickej premennej teda pribudnú ešte ďalšie uvedené 3 premenné, ktoré majú v modeloch svoje opodstatnenie.

Pokles štrukturálneho salda a jeho najväčšie dno v roku 2010 na Slovensku možno pripísať predovšetkým ekonomickej kríze, ktorej podnetom sa stala kríza realitného trhu v USA. Tá vznikla v dôsledku poskytovania hypoték obyvateľstvu s nižším existenčným štandardom. Finančné trhy sa rúcali – nebolo z čoho poskytovať ďalšie úvery a návratnosť vyplatených bola mizivá a nepostačujúca. Akciové trhy po celom svete sa začali prepadať (euractiv.sk, 2008). HDP na Slovensku klesalo i prostredníctvom úbytku dopytu po domácej produkcii, na čo priemyselné Slovensko doplatilo (Laurová, 2012). Iba automatické stabilizátory pôsobiace proticyklicky na takto veľký prepád sami o sebe nestačia. K opätovnému oživeniu ekonomiky a rastu agregovaného dopytu teda museli prísť na rad i zámerné opatrenia, ktoré efektívnejšie bojovali so vzniknutou hospodárskou krízou. Tie sa však prejavili v navýšení štrukturálneho salda, nakoľko sa jedná o opatrenia, ktoré prijíma a schvaľuje sama vláda. Nefungujú však, podobne ako automatické stabilizátory, s okamžitým efektom. Ich dopad badať s časovým oneskorením, čo presne sedí na vývoj salda v roku 2010 – najväčší prepád. Vláda R. Fica, i napriek všeobecnej vedomosti o populistickom zaobchádzaní s verejnými financiami, rozhodne niečo „obetovala“ i v prospech a s cieľom oživenia ekonomiky.

Logickejší postup zahrňujúci štrukturálny zlom v roku 2004 sa z pohľadu „nového Slovenska“ zdá byť uchopiteľnejší. Proces rozširovania EÚ v roku 2004 doplnilo i Slovensko. Podľa webovej stránky europskaunia.sulik.sk (2012) vyplynul z integrácie SR do EÚ ďalší veľký záväzok – vstup do eurozóny. September 2004 sa niesol v znamení schválenia stratégie prijatia eura vládou SR. Konkrétne opatrenia potrebné pre vstup do eurozóny boli schválené v lete 2005 s názvom Národný plán zavedenia eura v SR. Podľa webovej stránky Ministerstva financií Slovenskej republiky (2010) bol v roku 2005 okrem Národného plánu pre zavedenie eura v Slovenskej republike zriadený aj Národný koordinačný výbor pre zavedenie eura. Jeho hlavná úloha podľa aktualizovaného Národného plánu Národnej banky Slovenska (2008) a Ministerstva financií Slovenskej republiky (2010) spočívala v koordinácii a dohliadaní plnenia Národného plánu (zapojenie koruny do mecha-

nizmu ERM II uskutočneného v roku 2005, dodržiavanie etického kódexu, komunikačná stratégia, dohoda o partnerstve s EK, základné zásady zavedenia eura). Nové povinnosti vyplývajúce z členstva v EÚ so snahou prijať euro prinášajú dobrú východiskovú situáciu k odôvodneniu postupne klesajúceho štrukturálneho salda.

6.2 Model č. 1 – politický cyklus vo volebných a predvolebných rokoch

Pri realizácii modelu č. 1 v programe gretl pomocou metódy najmenších štvorcov sa využijú všetky doposiaľ uvedené premenné – štrukturálne saldo verejnej správy zastávajúce závislú premennú a nezávislé premenné – čas, štrukturálny zlom, zlom v čase, čím sa modeluje priebeh časového trendu pred zlomom (1996 – 2003) a po zlome (2004 – 2014) a umelá politická premenná. Jednotková hodnota umelej politickej premennej sa nastavila na roky 1997, 1998 (voľby), 2001, 2002 (voľby), 2009 a 2010 (voľby). Ostatné roky ostali nulové. V prípade umelej politickej premennej sa očakávalo záporné znamienko, ktoré by v regresnom modeli politicko-rozpočtového cyklu ukázalo využívanie štátneho rozpočtu a prehlbovanie deficitu v uvedených volebných a predvolebných rokoch. Avšak, potvrdenie existencie politického cyklu spočívalo i v štatistickej významnosti tejto nezávislej premennej.

Výsledný tvar rovnice odhadnutý pomocou metódy najmenších štvorcov v programe gretl je uvedený kvôli lepšej prehľadnosti v nasledujúcej tabuľke.

Tab. 2 Koeficienty jednotlivých premenných v modeli č. 1

Premenná	Koeficient	R ² _{adj}
const	- 6,037 (***)	0,479
time	0,792 (***)	
zlom_2004	11,532 (***)	
time_zlom_2004	- 1,323 (***)	
dummy_cyklus	- 1,527 (*)	

Zdroj: gretl

V prípade celkového šetrenia politického cyklu na Slovensku v období od 1996 do 2014, sa umelá politická premenná javí ako štatisticky významná (p-hodnota = 0,09). Okrem toho badať v týchto rokoch prehlbovanie deficitu, čo potvrdzuje záporné znamienko tejto nezávislej premennej. Všetky ostatné zahrnuté premenné majú zo štatistického hľadiska v modeli nezanedbateľný význam. Saldo sa v skúmaných obdobiach prehlbovalo do záporu i vďaka politickému cyklu a zavádzaniu populistických opatrení. Existencia politického cyklu a motivácia k zneužívaniu fiškálnej politiky v rukách panujúcej vlády za skúmané obdobie na Slovensku vo volebných a predvolebných rokoch sa teda potvrdila. Štatistická významnosť umelej politickej premennej poukazuje na skutočnosť, že Slovensko bolo populizmom za sledované obdobie dotknuté a parlamentné voľby na Slovensku prebiehali s relatívnym zneužívaním moci v rukách vládnucich politikov.

V rokoch volebných a predvolebných sa štrukturálny deficit v skúmanom časovom období navýšil o 1,527 percentného bodu HDP. Na výskumnú otázku ohľadom badania politického cyklu v Slovenskej republike sa teda môže odpovedať kladne.

Aplikovaný model č. 1 je univerzálnym modelom, ktorý môže skresliť jednotlivé vplyvy politického cyklu výlučne rokoch volebných/predvolebných. Z tohto dôvodu sa do empirického výskumu zahrnú i varianty, kde sa zvlášť otestujú tieto obdobia. V nasledujúcich dvoch modeloch môže byť hodnota umelej politickej premennej ešte väčšia. Termíny konania parlamentných volieb na Slovensku totiž umožňovali vládnucim politikom zavádzať populistické opatrenia výlučne v určitom období, ktorý nemusí predstavovať ucelený politický cyklus tak, ako bol teraz otestovaný. Dalo by sa očakávať aplikovanie politiky znovuzvolenia výhradne v rokoch volebných. Na druhej strane, podľa publikácie Doležalovej (2014) je snaha politikov pripraviť sa na parlamentné voľby s dostatočným predstihom typická pre krajiny strednej Európy. Sú to nové členské krajiny, do ktorých sa môže zahrnúť i Slovenská republika. Slová Doležalovej teda vypovedajú o snahe politikov prichystať sa na voľby včas. Viac o markantnejšom vplyve politického cyklu výlučne vo volebných/predvolebných rokoch napovedia ostatné dva testované modely. Výstup modelu č. 1 spolu s použitými hodnotami je k dohľadaniu v prílohe bakalárskej práce.

Získané hodnoty jednotlivých základných testov z programu gretl slúžiace k štatistickej a ekonometrickej verifikácii sa porovnali s hladinou významnosti 0,1 a vyhodnotili podľa princípov uvedených v metodike práce. V tomto prípade sa podarilo vysvetliť slušné percento variability modelu. Jednoduchý koeficient determinácie presahuje 59 %, adjustovaný koeficient determinácie niečo cez 47 %.

Riziko multikolinearity v našom modeli z dôvodu neextrémnej hodnoty koeficientu determinácie nehrozí. Za veľmi pravdepodobnú sa podľa Adamca, Štrelca a Hampela (2013) považuje multikolinearita pri výsledku metódy činiteľa (faktoru) zvýšenia variácie (VIF) väčšej ako 10. Model je na základe F-testu a jej príslušajúcej p-hodnote (0,009) vyhodnotený ako štatisticky významný. Model nevykazuje žiadne anomálie. Zdalo sa, že v modeli bude problém so sériovou koreláciou 1. rádu, ktorá však bola prostredníctvom korelogramu reziduí zamietnutá. Hodnoty neprekračujú modro vyznačené medze, preto sa dá tvrdiť, že skúmaná časová rada nie je sériovo korelovaná. Konkrétne výstupy spolu s korelogramom sú k dohľadaniu v prílohe bakalárskej práce.

6.3 Model č. 2 – politický cyklus vo volebných rokoch

Pri realizácii modelu č. 2 v programe gretl pomocou metódy najmenších štvorcov sa i v tomto prípade využilo uvedených päť premenných. Na rozdiel od modelu č. 1, jednotková hodnota umelej politickej premennej sa ponechala iba vo volebných rokoch – 1998, 2002, 2006 a 2010. V prípade umelej politickej premennej sa opäť očakávalo záporné znamienko, ktoré by potvrdilo výskyt politického cyklu a využívanie štátneho rozpočtu k znovuzvoleniu.

Ak by výsledný model preukázal väčšie prehlbovanie, a zároveň i štatistickú významnosť umelej politickej premennej, mohlo by sa tvrdiť, že v celkovej analýze za sledované časové obdobie na Slovensku politici využívajú vo volebných rokoch štátny rozpočet vo väčšej miere než za roky predvolebné a volebné dovedna. Jednoducho povedané, alternatíva zavádzania páčivých opatrení je pre nich prijateľnejšia a viditeľnejšia priamo v roku volieb.

Bližšia analýza termínov parlamentných volieb v jednotlivých volebných rokoch pripomína, že v roku 1998 sa konali voľby v 9. mesiaci. Zvolená vláda mala rovnakú východiskovú pozíciu aj o 4 roky neskôr v roku 2002 – rovnako sa jednalo o termín parlamentných volieb v 9. mesiaci. Júnové predčasné parlamentné voľby konajúce sa v roku 2006 sťahujú manipulačný priestor vo volebnom roku z deviatich mesiacov na šesť. Pri tomto mesiaci ostal i termín parlamentných volieb v roku 2010. Zimné varianty parlamentných volieb badať až od momentu konania predčasných volieb v roku 2012. V časovej rade to však už nezohrá významnú úlohu. Uvedených deväť či šesť mesiacov v priebehu volebného roka, ktoré zasahujú do predmetu analýzy, nie je až tak málo. Treba však poznamenať, že aplikované sú predovšetkým také opatrenia, ktorých výsledky vidieť v dohľadnej dobe od zavedenia. Žiadne efektívne dlhodobé reformy v oblasti zdravotníctva či školstva v predvolebnom období teda netreba očakávať. Vláda chce vidieť výsledky svojich opatrení a chce vidieť najmä to, že ľudia na tieto výsledky reagujú v jej prospech.

Vypovedajúcu hodnotu i v tomto modeli bude mať teda umelá politická premenná. Tá sa porovná s výsledkom v predchádzajúcom aplikovanom výstupe OLS. Výsledný tvar rovnice odhadnutý pomocou metódy najmenších štvorcov v programe gretl je uvedený v tabuľke.

Tab. 3 Koeficienty jednotlivých premenných v modeli č. 2

Premenná	Koeficient	R ² _{adj}
const	- 6,6 (***)	0,431
time	0,825 (**)	
zlom_2004	10,986 (***)	
time_zlom_2004	- 1,299 (***)	
dummy_volebny	- 1,402	

Zdroj: gretl

Okrem skutočnosti, že sa umelá politická premenná javí ako štatisticky nevýznamná, jej hodnota je veľmi približuje hodnote získanej z výstupného okna OLS v predchádzajúcom testovanom modeli. V tomto prípade sa však nepotvrdil prvotný predpoklad, ktorý spočíval vo využívaní výlučne volebného roku k ovplyvňovaniu slovenských voličov. Tak sa zdá, že politici za skúmané obdobie zavádzajú opatrenia, prostredníctvom ktorých dúfajú vo svoje znovuzvolenie, okrem roku volebného, i v roku predvolebnom. Letné či jesenné voľby zahrnuté do modelu politikom neposkytovali dostatočný časový priestor k manipulácii s fiškálnou politikou štátu. Ak by boli však v modeli zahrnuté i parlamentné voľby konajúce sa na Slovensku

v marci 2016, rozdiel v umelých politických premenných v týchto dvoch modeloch by bol pravdepodobne väčší (menšia hodnota umelej politickej premennej v modeli č. 2). Marcové voľby nútia vládnucu stranu k aplikovaniu populistických opatrení rezolútne už v roku predchádzajúcom. 3 mesiace na „kúpenie si voličov“ je totiž príliš krátka doba k samotnej realizácii konkrétnych predvolebných opatrení. Podobný trend čaká Slovensko, v prípade zachovania takmer jarného termínu konania parlamentných volieb, i v nasledujúcich štvorročných cykloch. V tomto prípade však časová rada pozostávala z parlamentných volieb, ktoré nepotrebujú k zavádzaniu páčivých opatrení nevyhnutne i rok predvolebný, a tak bolo testovanie existencie politického cyklu v súvislosti s touto skutočnosťou namieste. Termín konania parlamentných volieb v krajine je teda nanajvýš dôležitý a je potrebné zohľadňovať jeho vplyv.

Výsledky ekonometrickej verifikácie sú uvedené v súhrnnej tabuľke v prílohe. Pri vyhodnocovaní testov o prijatí či zamietnutí nulových hypotéz sa vychádzalo z rovnakého princípu ako v prípade modelu č. 1. P-hodnota F-testu vyšla priaznivo, čo potvrdzuje preukázateľnosť modelu. Adjustovaný koeficient determinácie sa pohybuje na úrovni 43 %. Problém v modeli predstavuje sériová korelácia 1. rádu, čo potvrdil i korelogram reziduí. Skutočnosť sa vyriešila prostredníctvom Prais-Winstona. Obe výstupné okná OLS sú k dohľadaniu v prílohe bakalárskej práce.

6.4 Model č. 3 – politický cyklus v predvolebných rokoch

Ako už bolo uvedené, prvotný predpoklad o využívaní fiškálnej politiky výlučne v rokoch volebných sa nepotvrdil, a tak sa otestuje tiež politický cyklus čisto v rokoch predvolebných. V tomto prípade sa však z časového dôvodu konania parlamentných volieb na Slovensku dá predpokladať, že zahrnutá politická premenná v modeli nebude štatisticky významná. Testovaný model však môže ukázať pravý opak. Nie ľudia, ale politici totiž rozhodujú o uplatňovanej hospodárskej politike štátu. Štvorročný cyklus môže mať vláda jasne zadefinovaný tak, aby čo najlepšie a s dostatočným priestorom zaujala a prilákala voličov k odovzdaniu voličského hlasu práve jej strane. Kým teda média ešte „spia“ a popredné miesta týchto komunikačných prostriedkov nelemujú správy týkajúce sa „blížiacich parlamentných volieb“, vláda naopak nemôže „zaspať“ vhodný okamih k uplatneniu politiky znovuzvolenia. Presne ako uvádza Doležalová (2014) – politici v štátoch strednej Európy sa chcú pripraviť na parlamentné voľby v krajine s dostatočným predstihom.

V poslednom testovanom modeli sa ponechali jednotkové hodnoty umelej politickej premennej v prípade rokov, ktoré predchádzali rokom volebným – 1997, 2001, 2005 a 2009. Volebné roky so zvyšnými nadobúdali nulové hodnoty. Výsledný tvar rovnice odhadnutý pomocou metódy najmenších štvorcov v programe gretl je kvôli lepšej prehľadnosti uvedený v tabuľke pod textom.

Tab. 4 Koeficienty jednotlivých premenných v modeli č. 3

Premenná	Koeficient	R ² _{adj}
const	- 6,544 (***)	0,374
time	0,775 (**)	
zlom_2004	10,814 (***)	
time_zlom_2004	- 1,249 (***)	
dumy_predvolby	- 0,717	

Zdroj: gretl

Pôvodná domnienka bola potvrdená – umelá politická premenná sa javí ako štatisticky nevýznamná a jej hodnota sa nezvyšuje. Ak už sa teda dá pozrieť na prehlbovanie deficitu štrukturálneho salda verejnej správy v súvislosti s uplatňovanou hospodárskou politikou pri osobitom porovnaní volebných a predvolebných rokov, dá sa konštatovať, že daná vláda pri moci sa v prípade Slovenskej republiky zameriavala na populizmus skôr na ucelený politický cyklus tak, ako bol otestovaný v prípade modelu č. 1.

Výstupy z gretlu sú dostupné v prílohe. Model v zásade nevykazuje anomálie. Avšak, ani v modeli č. 3 sa nevyhlo sériovej korelácii 1. rádu, čo sa opäť korigovalo prostredníctvom Prais-Winstona. Klesajúcu tendenciu adjustovaného koeficientu determinácie potvrdzuje výstup metódy najmenších štvorcov s odpovedajúcou hodnotou 37 %.

6.5 Ako účinný bol nákup voličov?

Tabuľka č. 1 uvedená na strane 30 ukazuje striedanie politickej ideológie na slovenskej scéne. Z uvedenej tabuľky a textu obsiahnutého v kapitole sa dá vyčítať, že v prípade, ak sa vláda pri moci snažila zabezpečiť si dostatok voličských hlasov k znovuzvoleniu, vo všetkých prípadoch sa jej to podarilo. Jednotlivé strany vlády boli až natoľko úspešné, aby si kúpili značnú časť voličov, avšak nie vždy sa stali aj súčasťou vzniknutej vládnej koalície.

Vo vládnej koalícii, ktorá bola pri moci volebné obdobie 1998 – 2002 nastala v straníckom zložení podstatná zmena. Časť poslancov politickej strany SDK zo strany vystúpilo a založili novú stranu KDH. Tá sa následne stala piatym členom vládnej koalície. V tomto volebnom období vznikla i dnes už desaťročné najúspešnejšia strana slovenskej politickej histórie – Smer-SD. Táto päťčlenná vládna koalícia sa stala relatívne úspešnou formáciou kupujúcou si voličské hlasy pred voľbami. Z piatich politických strán, ktoré tvorili vo volebnom období 1998 – 2002 vládnu koalíciu, si totožný status na ďalšie volebné obdobie udržali dve politické strany – SMK s dvojpercentným vzrastom odovzdaných hlasov pri parlamentných voľbách a KDH, ktorá sa poskladala z poslancov SDK. Občania Slovenskej republiky dali tiež možnosť ukázať potenciál novovzniknutým politickým stranám. Úspešný ťah na slovenských voličov sa vládnej koalícii teda adekvátne podarilo zužitkovať.

Volebné obdobie 2002 – 2006 sa môže pýšiť úspešnou hospodárskou politikou. Pravicová koalícia upriamujúca sa na reformy a postupnú integráciu Sloven-

skej republiky bola pri ovplyvňovaní voličov taktiež úspešná. Tri zo štyroch koalíčných strán vo volebnom období 2002 – 2006 si dokázalo slušným spôsobom vylepšiť svoj percentuálny úspech pri parlamentných voľbách konajúcich sa v roku 2006, avšak vládnu koalíciu sa jej nepodarilo opäť zostaviť. Rozhodujúcim faktorom pravdepodobne bol prudký nárast odovzdaných hlasov Smeru-SD (z 13,5 % na 29 %). Smer-SD sa stal jednou z opozičných strán, ktorý vytvoril na volebné obdobie 2006 – 2010 volebnú koalíciu. Druhou opozičnou stranou bola ĽS-HZDS, ktorej „fanklub“ oproti posledne konajúcim sa parlamentným voľbám klesol až o polovicu. Túto koalíciu doplnila národná strana SNS. Úspešná strana Smer-SD si vybojovala mocenské postavenie, ktoré si s krátkou dvojročnou pauzou udržiava už jedno desaťročie.

Silné postavenie a vplyv ľavicovej strany Smer-SD potvrdil i úspech v parlamentných voľbách v roku 2010. Sociálna strana si polepšila o 5 %, avšak do vládnej koalície sa napokon nedostala. Pokles úspešnosti zaznamenala druhá z koalíčných strán – SNS, a to až o polovicu (z 11,73 % na 5,07 %). Kupovanie hlasov bolo teda úspešné. Možnosť ukázať svoje schopnosti dostali a vládnu koalíciu napokon vytvorili pravicové strany – dve z nich predchádzajúce volebné obdobie zastávali pozíciu opozičnej strany (SDKÚ-DS a KDĽ) a šancu opäť dostali i novozaložené politické strany. Tento krát to boli SaS a Most-Híd.

Za predčasné parlamentné voľby v roku 2012 môže okrem iného tiež opozičný Smer-SD, ktorý sa s vládnu koalíciu, okrem SaS, dohodol na ich vypísaní. Opozičná ľavicová strana dostala za kritické sledovanie vtedajšej pravicovej vládnej koalície veľké uznanie v podobe 44 % volebného úspechu a vytvorila jednofarebnú vládu. Neohrozená formácia vládla Slovensku 4 roky. V tomto období sa o kupovaní voličských hlasov nedá hovoriť. Klasický štvorročný cyklus absentuje, a tak predčasné voľby oplývajú možnosťou zvoliť si politickú stranu bez predvolebných diskusií a obhajovania uplatňovanej hospodárskej politiky koalíciou.

Marcové parlamentné voľby konajúce sa v tomto roku znamenali relatívne úspešný ťah na slovenských voličov. Vládny Smer-SD vyhral, avšak jeho pozícia už nie je taká neohrozená, ako bola doposiaľ. Predvolebné prognózy boli neúspešné a slovenské obyvateľstvo rozhodlo prekvapivo. Extrémistická strana M. Kotlebu zaznamenala nevídaný úspech. Taktiež „laik“ B. Kollár zaujal svojou jednoduchou rétorikou, ktorá je blízka mnohým mladým ľuďom. Parlamentné voľby dali najavo frustráciu slovenských obyvateľov z doterajšieho priebehu politického vládnutia. Na Slovensku však nie je strana, ktorá by bola tak silnou a dokázala konkurovať ľavicovému Smeru-SD. Vládnu koalíciu napokon vytvoril mix politickej ideológie – ľavicový Smer-SD, národná SNS, pravicová strana Most-Híd pôsobiaca predchádzajúce volebné obdobie v opozícii a nová pravicová strana R. Prochádzku Siet'. Či dokáže takýto „zlepenec“ prežiť celé 4 roky ukáže až čas. Každopádne, čaro ľavicovej strany pána premiéra R. Fica je enormné a úspešný ťah kupovania voličských hlasov mu zabezpečilo opäť 1. miesto so ziskom 28 %.

Súhrnne – zdá sa, že doposiaľ ľudia neprišli na to, akým veľkým nástrojom je fiškálna politika v rukách vládnucej koalície a ako efektívne môže zapôsobiť na voličov v podobe udržania sa na výšni politického spektra.

7 Diskusia a odporúčania

V rámci tejto kapitoly budú zhrnuté nadobudnuté výsledky získané v empirickej časti. Nebudú chýbať ani odpovede na výskumné otázky, ktoré sú obsiahnuté v celi bakalárskej práce. Ďalej budú porovnané výsledky iných štúdií so získanými výsledkami z empirického testovania. Nakoniec budú navrhnuté odporúčania.

Problematika politického cyklu je všeobecne využívaným fenoménom, ktorým trpia takmer všetky vyspelé krajiny. Prostredníctvom jeho aplikácie sa krajina dostáva do problémov – krátkodobých i dlhodobých. Nabalovanie deficitov verejných rozpočtov môže krajinu vyšachovať úplne. V dlhodobom horizonte politický cyklus spôsobuje vytlačanie investícií, keďže finančné prostriedky sa musia použiť na splácanie vzniknutých restov z minulosti. A tak snaha jednej vládnej koalície o úspech pri najbližších parlamentných voľbách znamená odsun finančných problémov do ďalších rokov a ich následné prehlbovanie.

Empirické testovanie vychádzalo z týchto výskumných otázok:

- Existuje na Slovensku politický cyklus?
- Využíva zvolená vláda pri moci štátny rozpočet predovšetkým vo volebnom, predvolebnom roku alebo vyžíva k politike znovuzvolenia súčasne roky volebné a predvolebné?
- O koľko sa prehľbuje štrukturálne saldo verejnej správy vplyvom politického cyklu?
- Pomohol vláde nákup voličov udržať si svoju pozíciu?

Skúmaná časová rada obsahovala 19 pozorovaní počnúc rokom 1994 a končiac 2014. V rámci tohto sledovaného časového úseku sa parlamentné voľby konali päťkrát, pričom dvoje parlamentné voľby boli predčasné. Avšak, táto skutočnosť sa v aplikovaných modeloch zohľadnila iba raz – v roku 2012. Predčasné voľby v roku 2006 sa konali skôr iba o 3 mesiace a v prípade ročných pozorovaní táto skutočnosť nemá význam a nebolo potrebné na ňu špecificky prizerať. Predčasné voľby v roku 2012 sa konali skôr o 2 roky – presne v strede volebného obdobia – a túto skutočnosť bolo treba v testovaných modeloch zohľadniť.

Na prvú výskumnú otázku sa dá, s odvolaním sa na empirický výskum, odpovedať kladne – na Slovensku existuje politický cyklus. Ten badať v rámci sledovaného časového úseku 1996 – 2014. Túto skutočnosť potvrdil testovaný model č. 1 a jeho odpovedajúca štatisticky významná umelá politická premenná. To znamená, že parlamentné voľby v Slovenskej republike prebiehali s relatívnym zneužívaním moci v rukách vládnej koalície. Výsledky modelu č. 1 by sa dali okomentovať nasledovne: V rokoch volebných a predvolebných sa štrukturálny deficit v skúmanom časovom období navýšil o 1,527 percentného bodu HDP. Týmto zhrnutím sa zároveň odpovedalo na tretiu výskumnú otázku.

Shi a Svenson vo svojej štúdií z roku 2002 deklarujú, že v priemere dochádza vo volebnom období k zvýšeniu rozpočtového deficitu o 1,3 percentuálneho bodu v rozvojových krajinách a o 0,6 percentuálneho bodu v rozvinutých štátoch (Janků, 2016). V prípade testovaného modelu č. 1 došlo k oveľa výraznejšiemu prehĺbeniu.

Takmer 2,5 násobný rozdiel dokazuje prítomnosť politického cyklu na Slovensku. Alt a Lassen skúmali prítomnosť politicko-rozpočtového cyklu v súvislosti s transparentnosťou krajiny. Štáty s väčšou fiškálnou transparentnosťou majú v predvolebnom období nižšie deficity (Doležalová, 2014). Z výsledkov empirickej analýzy by sa teda dalo tvrdiť, že Slovensko je málo transparentné. Brender a Drazen zase hovorili o prítomnosti politicko-rozpočtového cyklu v krajinách s krátkou demokratickou históriou (Janků, 2016). Tá sa však po štyroch po sebe idúcich demokratických voľbách zvykne strácať (Doležalová, 2014). V prípade modelu č. 1 bol proces „štyroch po sebe idúcich volieb“ prerušený predčasnými voľbami v roku 2012. Počet však sedí, a tak sa v demokratickom Slovensku do budúcnosti nasúka predpoklad prekuknutia politického cyklu zo strany voličov. Opodstatnenosť tvrdenia však potvrdí až ďalšia analýza aplikovaná o pár rokov. Dlhšia časová rada okrem iného prinesie i transparentnejšie výsledky. Štiková (2007) sa vo svojej publikácii povenovala našim západným susedom – Českej republike. Oportunistické chovanie politikov bolo čiastočne potvrdené. V predvolebnom období dochádzalo k ekonomickému oživeniu, ktoré zakladalo na svojej dočasnosti – rast HDP a pokles nezamestnanosti.

Z diplomovej práce Prokešovej (2015), ktorá obdobne testovala vplyv politického cyklu na deficity štátneho rozpočtu v rokoch volebných a predvolebných v susednej Českej republike vidieť najviac približujúce sa výsledky našim zisteniam. V roku volebnom a predvolebnom pokleslo v Českej republike štrukturálne saldo za roky 1996 – 2013 o 1,42 percentného bodu HDP. Takže nielen spoločná história a podobný jazyk spája tieto dve krajiny. Je to i zneužívanie moci vládnuou koalíciou v predvolebnom období. Z kvalitatívnej analýzy politického cyklu obsiahnutého v diplomovej práci Komana (2011), ktorý sa zamerával na analýzu výskytu politicko-rozpočtového cyklu v Rakúsku, sa môže konštatovať, že v dvoch z piatich sledovaných štvorročných období (voľby 1999 a 2006) sa podarilo preukázať jeho existenciu. Treba však poznamenať, že v ostatných troch prípadoch parlamentných volieb sa konali predčasné voľby, a tak nemohla byť analýza v týchto rokoch adekvátne prevedená. Zdá sa teda, že rakúski susedia sú takisto šťastli o vplyvnení snahou politikov o znovuzvolenie.

Problematika politického cyklu je teda lákavá pre mnohých autorov a preukazuje sa i opodstatnenosť jej analýzy. V prípade Slovenskej či Českej republiky je však ideálne ešte nejaké obdobie počkať a vrátiť sa k testovaniu v čase, keď bude k dispozícii dlhšia časová rada.

Druhá výskumná otázka dala predpoklady k testovaniu iných variant politicko-rozpočtového cyklu. Na jednej strane stála úvaha o aplikovaní politiky znovuzvolenia výlučne v rokoch volebných. Táto skutočnosť mala základy práve v termínoch parlamentných volieb konajúcich sa na Slovensku, ktoré poskytovali dostatočný časový priestor k manipulácii s fiškálnou politikou. Na strane druhej sa však vynárala hypotéza obsiahnutá v publikácii Doležalovej (2014), ktorá tvrdí, že politici majú tendenciu pripraviť všetko včas a s dostatočným predstihom. Táto snaha je typická pre krajiny strednej Európy, kde leží i malé Slovensko. V tomto prípade boli teda otestované výlučne roky predvolebné. Ani jedna z hypotetických

úvah sa však Slovenska priamo nedotýka. Umelá politická premenná nevyšla ani v jednom z testovaných dvoch modelov ako štatisticky významná a dá sa konštatovať, že Slovenská demokratická krajina využíva k politike znovuzvolenia súčasne roky volebné a predvolebné.

Posledná výskumná otázka sa upriamila na proces úspešného nákupu voličov zo strany vládnucej koalície. Takto položená otázka však dáva možnosť kladnej odpovede len v dvoch z piatich prípadov – keď sa dvom politickým stranám z volebnej koalície 1998 – 2002 podarilo udržať funkciu i ďalšie 4 roky (SMK a KDH založené z poslancov SDK) a ľavicovému Smeru-SD, ktorý sa prehupol z volebného obdobia 2012 – 2016 i do 2016 – 2020. Hlbšia analýza však ukázala, že nákup voličov bol úspešný vo všetkých prípadoch parlamentných volieb na Slovensku. Prekážka spočívala jedine v tom, že úspešná koalíčná strana v rámci volebného obdobia sa dostala iba do opozície a koalíciu a vzájomný konsenzus vytvorili iné politické strany, ktoré prekonal pri voľbách 5 % hranicu úspechu. V rámci parlamentných volieb 2006 si pri voľbách percentuálne polepšili 3 politické strany zo štvorkoalície v rámci obdobia 2002 – 2006. Pri parlamentných voľbách v roku 2010 si polepšila politická strana Smer-SD. Tesne nad hranicu 5 % sa dostala i koalíčná SNS, avšak bol to skôr neúspech ako úspech. Takže opäť úspešný nákup voličov, avšak bez výsledku zostavenia vlády. Nasledovali predčasné voľby v roku 2012, ktoré vyhrala opozičná strana Smer-SD.

Úspešný nákup voličov dával vládnej koalícii predpoklady na udržanie sa vo svojej funkcii. Zdá sa, že slovenskí občania sa radi nechajú kúpiť dočasnými výhodami v predvolebnom období a aktívne prežívajú politický cyklus spolu s vládnuou koalíciou. Vládnym koalíciám sa nákup voličov vyplatí. Na základe empirického výskumu Brendera a Drazena je tu predpoklad postupného zlepšovania a prekuknutia úmyslov zo strany voličov. Dalo by sa tvrdiť, že toto obdobie je v prípade Slovenskej republiky už za dverami. Či je tomu však skutočne tak ukáže až čas a ďalšie parlamentné voľby.

Existencia, prítomnosť a využívanie politického cyklu nie je maličkosťou, nad ktorou možno mávnuť rukou. Je to závažné zneužitie fiškálnej politiky v rukách vládnucej koalície a spôsobuje predovšetkým v dlhodobom horizonte množstvo problémov. Kumulovanie rozpočtových deficitov sa prejavuje v následnom zadlžení štátu. Potreba splácania restov z minulosti vytláča investície a peniaze, ktoré by inak mohli byť využité efektívnejším spôsobom smerujú na splácanie dlhu. Ak bude krajina viac a viac zadlžená, málokto jej bude chcieť požiť. S narastajúcim dlhom rastie aj úroková sadzba dlhopisov. Má Slovenská republika fiškálnu kapacitu, aby si mohla dovoliť politický cyklus? Nemožno zabudnúť, že Slovensko je členom eurozóny a platia pre ňu isté pravidlá – schodok verejných financií nesmie presiahnuť 3 % HDP a verejný dlh musí byť menší ako 60 % HDP. Isté výnimky v prípade nedodržania schodku verejných financií pod 3 % HDP existujú, avšak politický cyklus do neho rozhodne zaradiť nedá. Môže si teda Slovenská republika dovoliť luxus menom „politický cyklus“ a kto bude krajinu ťahať z nepríjemností? Nowotny pripomína, že Európska centrálna banka nemôže pre krajiny predstavovať veriteľa poslednej inštancie (Greguš, 2015).

Prítomnosť tohto fenoménu v krajinách môže značným spôsobom ukorigovať zväčšujúca sa transparentnosť krajiny a informovanosť voličov. Štáty s väčšou fiškálnou transparentnosťou majú v predvolebnom období nižšie deficity (Doležalová, 2014). Zároveň sa voliči viac zaujímajú, čo môže vyústiť k racionálnemu rozhodnutiu pri voľbách, zvyšuje sa volebná účasť, voliči majú tendenciu prekuknúť populistické opatrenia. Zdá sa teda, že k obmedzeniu vplyvu politických cyklov je dôležité upriamovať záujem týmto smerom. Zákon o vyrovnanom štátnom rozpočte by znemožnil vláde stále viac zadlžovať Slovenskú republiku s následným zapájaním obyvateľov krajiny do splácania restov. Tým by sa i zúžil priestor k manipulácii s fiškálnou politikou pred voľbami. Navrátiť isté finančné prostriedky by mohlo tiež zrušenie vlakov „zadarmo“ pre študentov a seniorov. Doprava nepatrí medzi verejné statky, ktoré by mali byť financované zo štátnych peňazí. Navyše, takáto služba potrebuje i svoju adekvátnu protihodnotu k vykrytiu všetkých výdavkov. Pojem „zadarmo“ je teda zavádzajúci a nanajvýš nevhodný. Dá sa však predpokladať, že toto opatrenie implementované v roku 2014 premiérom R. Ficom bolo iba prostriedkom k ovplyvneniu a získaniu voličov pri marcových voľbách a bude v dohľadnom čase zrušené.

Dlhodobá udržateľnosť verejných financií je podľa Európskej komisie (2016) problematická. Problémom je starnutie obyvateľstva a nízka pôrodnosť. Dôchodkové výdavky do roku 2060 rapídne vzrastú. EK negatívne hodnotí nízky vek odchodu do dôchodku. Ďalej odporúča prijať opatrenia smerujúcu k zvýšeniu výberu daní, zlepšiť atraktivnosť učiteľskej profesie, posilniť investície do infraštruktúry a iné.

8 Záver

Slovenská republika ako samostatný štát vznikla 1.1.1993. Vláda ľudu so sebou priniesla množstvo zmien. Za veľmi podstatnú zmenu sa dá považovať prechod k slobodným voľbám. Politici novovzniknutých krajín v súvislosti s novými slobodnými voľbami môžu využiť neznalosť občanov rôznych pomerov. Priestor a predpoklady k zneužívaniu fiškálnej politiky v rukách vládnucich kapacít s cieľom ich znovuzvolenia sú v demokratických krajinách existujúcim a pretrvávajúcim problémom.

Hlavným cieľom bakalárskej práce bolo potvrdiť či vyvrátiť výskyt politicko-rozpočtového cyklu v Slovenskej republike v skúmanom období 1996 – 2014. V prípade politického cyklu sa dá hovoriť o štvorročných opakujúcich sa kolobehoch, ktoré sa vyznačujú istými špecifikami – snahou o zvýšenie produktu, resp. pokles nezamestnanosti v období pred voľbami za cenu zvýšenia cenovej hladiny prostredníctvom agregovaného dopytu. Politický cyklus teda sleduje blaho a v prípade úspechu zabezpečuje funkcie na výslni politického spektra istej špecifickej skupine slovenskej populácie. Táto snaha vládnucich politikov však môže viesť k pretrvávajúcim problémom prehlbovania deficitov, ktoré negatívnym spôsobom oslabujú krajinu.

V prvej časti bakalárskej práce sa bližšie špecifikovala podstata krátkodobej fiškálnej nerovnováhy, ktorá okrem iného tkvie i v oportunistickom jednaní politikov. Politické cykly teda prispievajú k prehlbovaniu deficitov štrukturálneho salda verejnej správy. Vysvetlili sa tiež základné pojmy súvisiace s prejednávanou témou, charakterizovali sa modely politicko-ekonomického cyklu, výskumy politicko-rozpočtového cyklu. Bližšie sa špecifikoval ekonomický vývoj v rámci Slovenskej republiky, samotný politický vývoj v prípade Slovenskej republiky a prepojenosť Slovenska s EÚ a eurozónou.

Konštrukcia jednotlivých modelov v empirickom testovaní a ďalšej analýzy vychádzala z nasledujúcich výskumných otázok:

- Existuje na Slovensku politický cyklus?
- Využíva zvolená vláda pri moci štátny rozpočet predovšetkým vo volebnom, predvolebnom roku alebo vyžíva k politike znovuzvolenia súčasne roky volebné a predvolebné?
- O koľko sa prehľbuje štrukturálne saldo verejnej správy vplyvom politického cyklu?
- Pomohol vláde nákup voličov udržať si svoju pozíciu?

Adekvátnu odpoveď na prvé tri výskumné otázky s pomocou metódy najmenších štvorcov (OLS) pomohol vyskúmať program gretl. Všetky 3 testované modely zakladali na testovaní existencie politického cyklu v Slovenskej republike. Parlamentné voľby sa v období 1996 – 2014 konali dokopy päťkrát. Voľby v roku 2012 však kvôli ich predčasnému termínu nemohli byť náležite posúdené. Nebola totiž dodržaná podmienka štvorročného cyklu k úspešnej manipulácii fiškálnej politiky v predvolebnom období. Predčasné voľby abstrahujú od možnosti kupovania vo-

ličských hlasov zavádzanými opatreniami. Nie je na to postačujúci časový priestor, nakoľko presný čas volieb nie je dostatočne vopred známy. V prípade Slovenskej republiky sa však predčasné voľby v skúmanom období konali až dvakrát – 2006 a 2012. V roku 2006 sa však jednalo o voľby, ktoré boli predčasné iba o tri mesiace. Takto krátky časový úsek nehrá pri ročných pozorovaniach úlohu, a tak bol tento prípad braný za klasický dodržaný štvorročný cyklus s možnosťou zneužitia fiškálnej politiky v rukách vlády. Predčasné voľby v roku 2012 sa konali skôr o 2 roky – presne v strede volebného obdobia – a túto skutočnosť bolo treba v testovaných modeloch zohľadniť.

Na prvú výskumnú otázku ohľadom badania politického cyklu v Slovenskej republike je odpoveď jednoznačne kladná. Túto skutočnosť potvrdil prvý testovaný model v empirickej časti a štatistická významnosť umelej politickej premennej zahrnutej v modeli. Umelá politická premenná bola nadefinovaná v klasickom prevedení – za politický cyklus sa súčasne označili roky volebné a predvolebné. Zároveň sa tento model stal jediným, ktorý potvrdil existenciu politického cyklu v krajine. Predpoklad efektívnej fiškálnej manipulácie s cieľom prilákania sympatizantov na svoju stranu v prípade využívania výlučne rokov volebných či predvolebných nebol ďalšími dvomi testovanými modelmi potvrdený. Dá sa teda tvrdiť, že Slovenská demokratická krajina využíva k politike znovuzvolenia súčasne roky volebné a predvolebné a tento vplyv sa dá kvantifikovať ako navýšenie štrukturálneho deficitu v skúmanom období o 1,527 percentuálneho bodu HDP.

Analýzou poslednej výskumnej otázky sa dospelo k záveru, že nákup voličov sa vládnej koalícii rozhodne vyplatí. Výskum ukázal, že nákup voličov bol v prípade každých parlamentných volieb konajúcich sa na Slovensku úspešný. Dôveru, ktorú odovzdali slovenskí občania pri urnách stranám nachádzajúcim sa predošlé vládne obdobie v koalícii, však politické strany v troch z piatich prípadov nedokázali zúžitkovať a ďalšie volebné obdobie nezastávali popredné miesta vo vláde. Konsenzus o vytvorení koalície v týchto prípadoch dosiahli iné politické strany, ktoré mali vo voľbách úspešnosť nad 5 %. Slovenskí občania sú teda radi stredobodom pozornosti pred voľbami a dočasné výhody veľmi adekvátne pri voľbách oceňujú a zohľadňujú.

Po empirickom testovaní nasledovala diskusia dosiahnutých výsledkov a zrovnanie rezultatov obsiahnutých v empirickej časti bakalárskej práce s inými aplikovanými analýzami od rôznych autorov. V kapitole bolo navrhnuté zvýšenie transparentnosti zverejňovania informácií, prijatie zákona o vyrovnanom štátnom rozpočte a zrušenie nelogického zavedeného opatrenia vo forme vlakov „zadarmo“. Do čoho všetkého sa však nová vládna koalícia v najbližších týždňoch, mesiacoch a rokoch pustí je len na jej uvážení. Zostáva dúfať, že Slovensko v najbližších 4 rokoch čakajú reformy, ktoré budú v dlhodobom horizonte priaznivo vplývať na odbrevenie verejných financií.

9 Literatúra

25 ROKOV SLOVENSKEJ EKONOMIKY PO NEŽNEJ REVOLÚCII. *UniCredit Bank*. [online]. 17.11.2014 [cit. 2016-05-07]. Dostupné z: http://www.unicreditbank.sk/att/142691/K-17.11.2014_UniCredit_Bank_Special_Notes.pdf

ABRAHÁM, S. *Resetované Slovensko: čistá teória vs. politická prax*. 1. vyd. Bratislava: Kalligram, 2012. 285 s. ISBN: 978-80-8101-625-7.

ADAMEC, V., STŘELEČEK L., HAMPEL D. *Ekonometrie I učební text*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. 162 s. ISBN: 978-80-7375-703-8.

ANALÝZA KONVERGENCIE SLOVENSKEJ EKONOMIKY. *Národná banka Slovenska*. [online]. 2008 [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: https://www.nbs.sk/_img/Documents/PUBLIK/08_kol4.pdf

Blackwellova encyklopedie politického myšlení. 1. vyd. Brno: CDK PROGLAS Jota, 1995. 580 s. ISBN: 80-85617-47-1.

BÚTORA, M., MESEŽNIKOV G., BÚTOROVÁ Z. *Slovenské voľby '98 : Kto? Prečo? Ako?*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 1999. 311 s. ISBN: 80-88935-04-0.

BÚTOROVÁ, Z., GYÁRFÁŠOVÁ, O., MESEŽNIKOV, G., KOLLÁR M. *Slovenské voľby '10 : šanca na zmenu*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2011. 270 s. ISBN: 978-80-89345-29-8.

ČERNOHORSKÝ, J., ČERNOHORSKÁ L. Politický cyklus v Českej republike. *Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správná, Ústav ekonomie*. [online]. 2009 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/35628/Cernohorsky_PolitickyCyklus_SP_FES_2009.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Definitívne výsledky hlasovania. *VOĽBY DO NÁRODNEJ RADY SR 2016*. [online]. 10.3.2016 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <https://volbysr.sk/sk/data02.html>

DOLEŽALOVÁ, J. *Politický cyklus a fiskálna politika: význam jejich vzťahu pro hospodářskou politiku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 207 s. ISBN: 978-80-210-7142-1.

- DUŠKOVÁ, J. *Hospodářská politika I: úvodní kurz*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. 136 s. ISBN: 978-80-7375-747-2.
- Ekonomika Slovenska 2015 – prognóza. *EuroEkonom.sk*. [online]. 02.02.2015 [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.sk/ekonomika/ekonomika-sr/ekonomika-slovenska-2015/>
- Finančná kríza. *EURACTIV.SK – EURÓPSKA ÚNIA V SLOVENSKOM KONTEXTE*. [online]. 11.12.2008 [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://euractiv.sk/ekonomika-a-euro/financna-kriza-000227/>
- GREGUŠ, P. Nowotny (ECB) ECB nie je veriteľom poslednej inštanície. *Zóna obchodníka*. [online]. 11.05.2015 [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <https://zo.trimbroker.com/financne-spravy/Nowotny-ECB-ECB-nie-je-veritelom-poslednej-ins-150511-0948>
- HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. A KOLEKTIV. *Veřejné finance*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 340 s. ISBN: 978-80-7357-497-0.
- HEYWOOD, A. *Politologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 537 s. ISBN: 978-80-7380-115-1.
- HOLÁ, Z. *Modelovanie ekonomických a finančných časových radov*. [online]. Bratislava, 2013 [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.iam.fmph.uniba.sk/studium/efm/diplomovky/2013/hola/diplomovka.pdf>. Diplomová práca. Univerzita Komenského v Bratislave.
- HOLMAN, R. A KOL. *Dějiny ekonomického myšlení*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001. 541 s. ISBN: 80-7179-631-X.
- HOLMAN, R. *Ekonomie*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 691 s. ISBN: 978-80-7400-006-5.
- HORNIÁKOVÁ, L., MARUCHNIČ, J. *Verejné financie a úvod do meny*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2006. 167 s. ISBN: 80-7160-228-0.
- HUSÁR, J. *Makroekonómia*. 1. vyd. Bratislava: Kartprint, 1998. 285 s. ISBN: 80-88870-08-9.

- HUŠEK, R. *Ekonometrická analýza*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. 368 s. ISBN: 987-80-245-1300-3.
- HUŠEK, R. A KOL. *Ekonometrické modely řízení a plánování : Celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty ekonomických fakult*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1987. 275 s.
- Ivan Šramko na pôde Fakulty ekonómie a podnikania. *PANEURÓPSKA VYSOKÁ ŠKOLA*. [online]. 04.03.2015 [cit. 2016-05-07]. Dostupné z: <http://www.paneurouni.com/sk/fakulty/fakulta-ekonomie-podnikania/ofakulte/aktuality-podujatia/aktuality/2015/ivan-sramko-pode-fakulty-ekonomie-podnikania.html>
- IVANIČOVÁ, Z., CHOCHOLATÁ, M., SURMANOVÁ, K. *Ekonometrické modelovanie*. 1. vyd. Bratislava: Ekonóm, 2012. 350 s. ISBN 978-80-225-3381-2.
- JANKŮ J. Podmíněný politicko-rozpočtový cyklus v zemích OECD. *POLITICKÁ EKONOMIE*. [online]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2016, 18 s. [cit. 2016-05-05]. ISSN: 2336-8225. Dostupné z: <https://www.vse.cz/polek/1055>
- JUREČKA, V., JÁNOŠÍKOVÁ I. A KOLEKTIV. *Makroekonomie: základní kurs*. 2. vyd. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2009. 312 s. ISBN: 978-80-248-2065-1.
- KLÁSEKOVÁ, M. Hospodársky rast 2005: Zabrali hlavne investície. *TREND.SK*. [online]. 15.03.2006 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.etrend.sk/ekonomika/hospodarsky-rast-2005-zabrali-hlavne-investicie.html>
- KOMAN, M. *Politický cyklus v krajinách EU*. [online]. Jindřichův Hradec, 2011 [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://isis.vse.cz/lide/clovek.pl?zalozka=13;id=56909;studium=104348>; Diplomová práca. Vysoká škola ekonomická v Praze.
- LAUROVÁ, M. Dopady hospodárskej krízy na vývoj ekonomiky v SR. *Slovenská poľnohospodárska knižnica pri SPU v Nitre*. [online]. 2012 [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://www.slpk.sk/eldo/2012/zborniky/025-12/9.pdf>
- LISÝ, J. A KOLEKTÍV. *Ekonomický rast a ekonomický cyklus: teoretické a praktické problémy*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2011. 273 s. ISBN: 978-80-8078-405-8.

- MARČANOVÁ, M. *Údaje o štruktúrnem salde*. 2016. Osobná komunikácia. 2016-04-25. E-mail: marcanova@rrz.sk
- MESEŽNIKOV G., GYÁRFÁŠOVÁ O., KOLLÁR M. *Slovenské voľby '02 : výsledky, dôsledky, súvislosti*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2003. 262 s. ISBN: 80-88935-43-1.
- MESEŽNIKOV G., GYÁRFÁŠOVÁ O., KOLLÁR M. *Slovenské voľby '06 : Výsledky, príčiny, súvislosti*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2006. 254 s. ISBN: 80-88935-90-3.
- MORVAY, K., OKÁLI, I. Hlavné trendy vývoja hospodárstva Slovenska v roku 2006 a ich odhad v roku 2007. *Ekonomický ústav SAV*. [online]. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2007, 15 s. [cit. 2016-03-29]. ISSN: 0013-3035. Dostupné z: <http://www.ekonom.sav.sk/uploads/projects/Morvay01.pdf>
- MUCHOVÁ, E., LISÝ, P. *Fiškálna politika v hospodárskej a menovej únii*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2009. 157 s. ISBN: 978-80-8078-246-7.
- Národný plán zavedenia eura v Slovenskej republike aktualizácia apríl 2008. *Národná banka Slovenska*. [online]. 16.4.2008 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_EURO/NP_SK_APRIL2008.pdf
- NOVOSÁD, F. *Útržky o Slovensku: apolitické úvahy o súčasnosti*. 1. vyd. Bratislava: Kaligram, 2010. 159 s. ISBN: 978-80-8101-356-0.
- Oficiálne výsledky parlamentných volieb 2012. *24 hodín denník pre všetkých 24hod.sk*. [online]. 11.03.2012 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.24hod.sk/oficialne-vysledky-parlamentnych-volieb-2012-cl189347.html>
- ONDA, J. *Údaje o štruktúrnem salde podľa národnej metodiky za rok 2015*. Osobná komunikácia. 2016-04-28. E-mail: info@mfsr.sk
- PACHEROVÁ, S. Analýza: Od pravicových cez ľavú k ľavopravej vláde? *Správy.Pravda.sk*. [online]. 2.3.2016 [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/parlamentne-volby-2016/clanok/385354-analyza-od-pravicovych-cez-lavu-k-lavopravej-vlade/>
- PAJERSKÁ, E.. VPLYV ATYPICKÉHO CHODU EKONOMICKÝCH CYKLOV NA PRIEBEH POLITICKÉHO CYKLU. *PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE UNIVERZITNÁ*

- KNIŽNICA. [online]. [2012] [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Dudinska1/subor/pajerska.pdf>
- Pakt stability a rastu. *www.EUROPSKAUNIA.sk*. [online]. © 2006-2016 [cit. 2016-05-07]. Dostupné z: http://www.europskaunia.sk/pakt_stability_a_rastu
- PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: teorie a praxe v ČR*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 644 s. ISBN: 978-80-7357-698-1.
- Plnenie Paktu stability a rastu. *Klub Investorů*. [online]. 02.04.2014 [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://www.klubinvestoru.com/cs/article/1980-plnenie-paktu-stability-a-rastu>
- Plnenie pravidla vyrovnaného rozpočtu za rok 2014. *MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY*. [online]. 2015 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.finance.gov.sk/LoadDocument.aspx?categoryId=9664&documentId=13316>
- PRACOVNÝ DOKUMENT ÚTVAROV KOMISIE Správa o krajine za rok 2016 – Slovensko. *Európska komisia*. [online]. 26.2.2016 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_slovakia_sk.pdf
- Pred deviatimi rokmi sa Slovensko stalo súčasťou Európskej únie. *Správy.Pravda.sk*. [online]. 01.05.2013 [cit. 2016-05-07]. Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/279251-pred-deviatimi-rokmi-sa-slovensko-stalo-sucastou-europskej-unie/>
- PROKEŠOVÁ, D. *Vliv politického cyklu na deficity státního rozpočtu*. [online]. Brno, 2015 [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://is.mendelu.cz/zp/index.pl?podrobnosti=63262>. Diplomová práca. Mendelova univerzita v Brně.
- SCHILLER, B. R. *Makroekonomie dnes*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2004. 412 s. ISBN: 80-251-0169-X.
- SLANÝ, A. A KOL. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, 375 s. ISBN: 80-7179-738-3.

- STŘELEČ, L. Složka Přednášky. *Mendelova univerzita v Brně Univerzitní informační systém*. [online]. 25.3.2015 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/auth/dok_server/slozka.pl?ds=1;dok=1;id=84637
- SUTOR, B. *Politická etika*. 1. vyd. Trnava: Dobrá kniha, 1999. 388 s. ISBN: 80-7141-222-8.
- SZOMOLÁNYI, S. *Spoločnosť a politika na Slovensku : Cesty k stabilite 1989-2004*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2005. 416 s. ISBN: 80-223-2077-3.
- ŠTIKOVÁ, R. Modely politického cyklu a jejich podmínky na testování ČR. *INSTITUT EKONOMICKÝCH STUDÍÍ FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE* [online]. 2007 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: ies.fsv.cuni.cz/default/file/download/id/5618
- TÓTH, R. *Politologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2015. 159 s. ISBN: 978-80-262-0807-5.
- Volby 2012. *aktuality.sk*. [online]. [2012] [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://tema.aktuality.sk/volby-2012/>
- Vstup Slovenska do EÚ. *Európska únia*. [online]. © 2012-2016 [cit. 2016-04-23]. Dostupné z: <http://europskaunia.sulik.sk/slovensko-eu/vstup-slovenska-do-eu/>
- Základné ukazovatele verejných financií. *RRZ Rada pre rozpočtovú zodpovednosť*. [online]. 20.11.2013 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.rozpocetovarada.sk/svk/rozpocet/143/zakladne-ukazovatele-verejnych-financii>
- Zavedenie eura. *MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY*. [online]. 24.09.2010 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3852>
- ŽALOUDEK, K. *Encyklopedie politiky*. 2. preprac. vyd. Praha: Libri, 1999. 559 s. ISBN: 80-85983-75-3.

10 Zoznam obrázkov

Obr. 1	Etapy politického cyklu	19
Obr. 2	Štrukturálne saldo (% HDP) za roky 1996 – 2014	26
Obr. 3	Verejný dlh (% HDP) za roky 1996 – 2014.....	27
Obr. 1	Nordhausov model.....	60
Obr. 2	Racionálny oportunistický model	60
Obr. 3	Hibbsov ideologický model.....	61
Obr. 4	Racionálny ideologický model	61
Obr. 5	Chow test pre štrukturálny zlom v roku 2004.....	62
Obr. 6	Model č. 1	63
Obr. 7	Korelogram reziduí v modeli č. 1	64
Obr. 8	Model č. 2a	65
Obr. 9	Korelogram reziduí v modeli č. 2a	66
Obr. 10	Model č. 2b	67
Obr. 11	Model č. 3a	68
Obr. 12	Korelogram reziduí v modeli č. 3a	69
Obr. 13	Model č. 3b	70

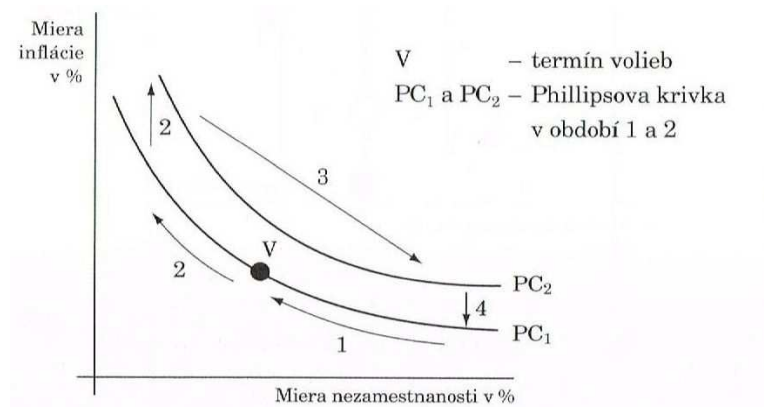
11 Zoznam tabuliek

Tab. 1	Vlády na Slovensku.....	30
Tab. 2	Koeficienty jednotlivých premenných v modeli č. 1	39
Tab. 3	Koeficienty jednotlivých premenných v modeli č. 2	41
Tab. 4	Koeficienty jednotlivých premenných v modeli č. 3	43
Tab. 5	Dáta použité v modeli č. 1.....	62
Tab. 6	Ekonometrická verifikácia modelu č. 1.....	63
Tab. 7	Dáta použité v modeli č. 2.....	64
Tab. 8	Ekonometrická verifikácia modelu č. 2a.....	66
Tab. 9	Dáta použité v modeli č. 3.....	67
Tab. 10	Ekonometrická verifikácia modelu č. 3a.....	69

Prílohy

A Tabuľky a obrázky

Obr. 1 Nordhausov model

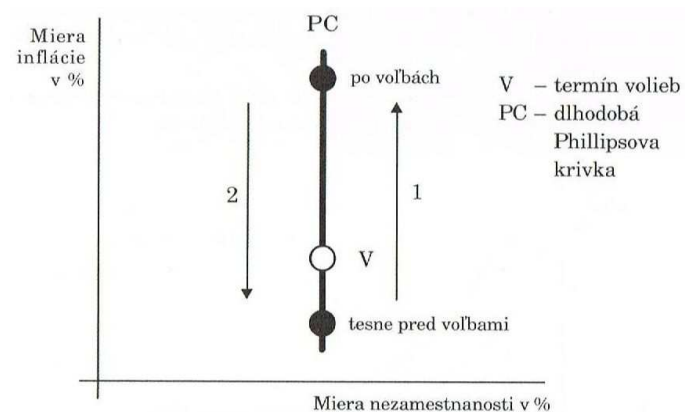

Zdroj: Lisý a kolektív (2011)

Popis obrázku:

- 1 – dohra predvolebnej expanzie (pokles nezamestnanosti, rast inflácie)
- 2 – povolebný inflačný nárast, prechod na vyššiu PC v dôsledku zmeny inflačných očakávaní
- 3 – reštriktívna politika (zníženie inflácie za cenu zvýšenia nezamestnanosti)
- 4 – prechod na nižšiu PC, začiatok predvolebnej expanzie

Obr. 2 Racionálny oportunistický model

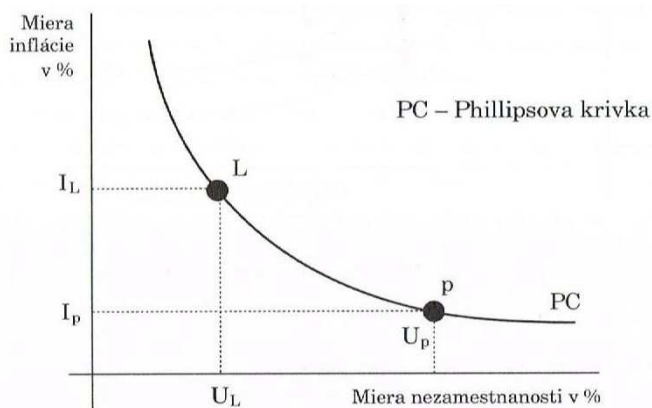

Zdroj: Lisý a kolektív (2011)

Popis obrázku:

- 1 – nárast inflácie ako dôsledok predvolebnej expanzívnej politiky
- 2 – pokles inflácie ako dôsledok medzivolebnej reštrikcie

Obr. 3 Hibbsov ideologický model

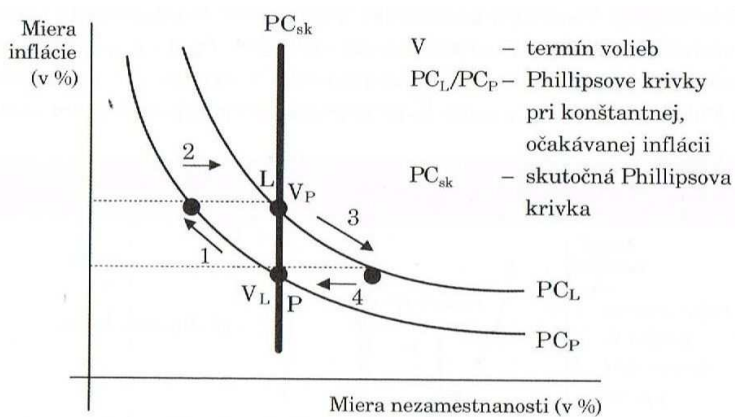

Zdroj: Lisý a kolektív (2011)

Popis obrázku:

- I_L – miera inflácie ľavicového programu
- I_P – miera inflácie pravicového programu
- U_L – miera nezamestnanosti ľavicového programu
- U_P – miera nezamestnanosti pravicového programu
- L – cieľový stav ekonomiky ľavicovej vlády
- P – cieľový stav ekonomiky pravicovej vlády

Obr. 4 Racionálny ideologický model

Zdroj: Lisý a kolektív (2011)

Popis obrázku:

- I_L – miera inflácie ľavicového programu
- I_P – miera inflácie pravicového programu
- L – cieľový stav ekonomiky ľavicovej vlády
- P – cieľový stav ekonomiky pravicovej vlády
- 1 – hospodárska politika ľavice pred voľbami
- 2 – prirodzené prispôsobenie

- 3 – hospodárska politika pravice pred voľbami
- 4 – prirodzené prispôsobenie

Obr. 5 Chow test pre štrukturálny zlom v roku 2004

```
Chowův test pro štrukturální zlom při pozorování 2004 -
Nulová hypotéza: žádný štrukturální zlom
Testovací statistika: F(2, 15) = 7,38658
s p-hodnotou = P(F(2, 15) > 7,38658) = 0,00584787
```

Zdroj: gretl

➤ **Model č. 1**

Tab. 5 Dáta použité v modeli č. 1

rok	saldo	time	zlom_2004	ti- me_zlom_2 004	dum- my_cyklus
1996	- 7	1	0	0	0
1997	- 4,6	2	0	0	1
1998	- 3,3	3	0	0	1
1999	- 2,8	4	0	0	0
2000	- 3,5	5	0	0	0
2001	- 3	6	0	0	1
2002	- 3,1	7	0	0	1
2003	1,4	8	0	0	0
2004	0,2	9	1	9	0
2005	0,3	10	1	10	1
2006	- 0,4	11	1	11	1
2007	- 0,7	12	1	12	0
2008	- 1	13	1	13	0
2009	- 5,3	14	1	14	1
2010	- 7,3	15	1	15	1
2011	- 4,4	16	1	16	0
2012	- 3,9	17	1	17	0
2013	- 2,1	18	1	18	0
2014	- 2,9	19	1	19	0

Zdroj: Rada pre rozpočtovú zodpovednosť (2013) a Ministerstvo financií Slovenskej republiky (2015)

Obr. 6 Model č. 1

Model 1: OLS, za použitia pozorování 1996-2014 (T = 19)
 Závisle proměnná: saldo

	koeficient	směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	-6,03675	1,40399	-4,300	0,0007	***
time	0,791667	0,265381	2,983	0,0099	***
zlom_2004	11,5321	2,75884	4,180	0,0009	***
time_zlom_2004	-1,32311	0,315284	-4,197	0,0009	***
dummy_cyklus	-1,52651	0,837398	-1,823	0,0897	*
Střední hodnota závisle proměnné		-2,810526			
Sm. odchylka závisle proměnné		2,382551			
Součet čtverců reziduí		41,41114			
Sm. chyba regrese		1,719866			
Koeficient determinace		0,594715			
Adjustovaný koeficient determinace		0,478920			
F(4, 14)		5,135904			
P-hodnota (F)		0,009273			
Logaritmus věrohodnosti		-34,36139			
Akaikovo kritérium		78,72277			
Schwarzovo kritérium		83,44497			
Hannan-Quinnovo kritérium		79,52196			
rho (koeficient autokorelace)		0,360106			
Durbin-Watsonova statistika		1,185843			

zde je poznámka o zkratkách statistik modelu

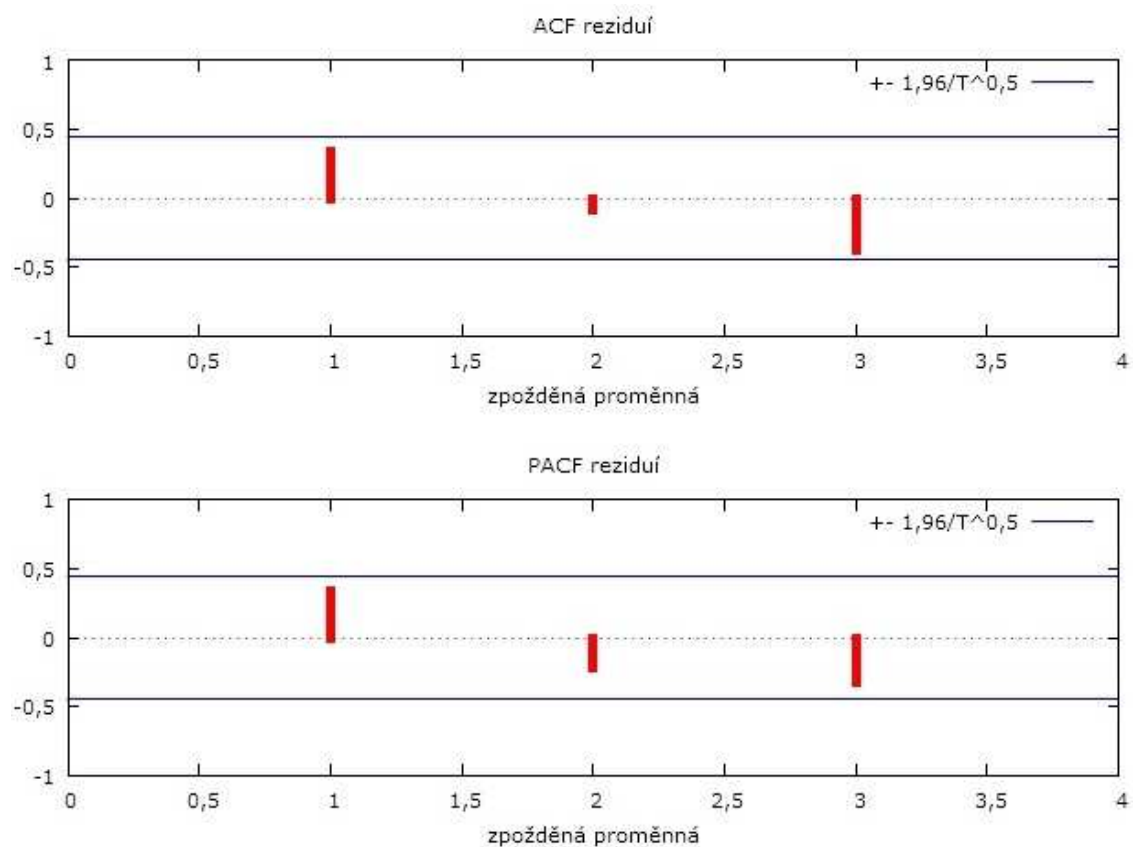
Zdroj: gretl

Tab. 6 Ekonometrická verifikácia modelu č. 1

Test	Štatistika	P-hodnota	Záver
RESET test	1,860	0,198	správna špecifikácia
Whitov test	13,69	0,134	heteroskedasticita chybového členu sa nevyskytuje
Breusch-Paganov test	4,194	0,380	heteroskedasticita chybového členu sa nevyskytuje
Chí-kvadrát test normality	1,024	0,599	chybový člen má normálne rozdelenie

Zdroj: gretl

Obr. 7 Korelogram reziduí v modeli č. 1

Zdroj: gretl

➤ **Model č. 2**

Tab. 7 Data použité v modeli č. 2

rok	saldo	time	zlom_2004	ti- me_zlom_20 04	dum- my_volebny
1996	- 7	1	0	0	0
1997	- 4,6	2	0	0	0
1998	- 3,3	3	0	0	1
1999	- 2,8	4	0	0	0
2000	- 3,5	5	0	0	0
2001	- 3	6	0	0	0
2002	- 3,1	7	0	0	1
2003	1,4	8	0	0	0
2004	0,2	9	1	9	0
2005	0,3	10	1	10	0
2006	- 0,4	11	1	11	1
2007	- 0,7	12	1	12	0

2008	- 1	13	1	13	0
2009	- 5,3	14	1	14	0
2010	- 7,3	15	1	15	1
2011	- 4,4	16	1	16	0
2012	- 3,9	17	1	17	0
2013	- 2,1	18	1	18	0
2014	- 2,9	19	1	19	0

Zdroj: Rada pre rozpočtovú zodpovednosť (2013) a Ministerstvo financií Slovenskej republiky (2015)

Obr. 8 Model č. 2a

Model 2: OLS, za použití pozorování 1996-2014 (T = 19)

Závisle proměnná: saldo

	koeficient	směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	-6,59970	1,40760	-4,689	0,0003	***
time	0,825049	0,278306	2,965	0,0102	**
zlom_2004	10,9861	2,84529	3,861	0,0017	***
time_zlom_2004	-1,29872	0,328719	-3,951	0,0014	***
dumy_volebny	-1,40207	1,02439	-1,369	0,1927	

Střední hodnota závisle proměnné	-2,810526
Sm. odchylka závisle proměnné	2,382551
Součet čtverců reziduí	45,19331
Sm. chyba regrese	1,796690
Koeficient determinace	0,557700
Adjustovaný koeficient determinace	0,431328
F(4, 14)	4,413177
P-hodnota(F)	0,016239
Logaritmus věrohodnosti	-35,19168
Akaikovo kritérium	80,38335
Schwarzovo kritérium	85,10555
Hannan-Quinnovo kritérium	81,18254
rho (koeficient autokorelace)	0,465838
Durbin-Watsonova statistika	1,030662

zde je poznámka o zkratkách statistik modelu

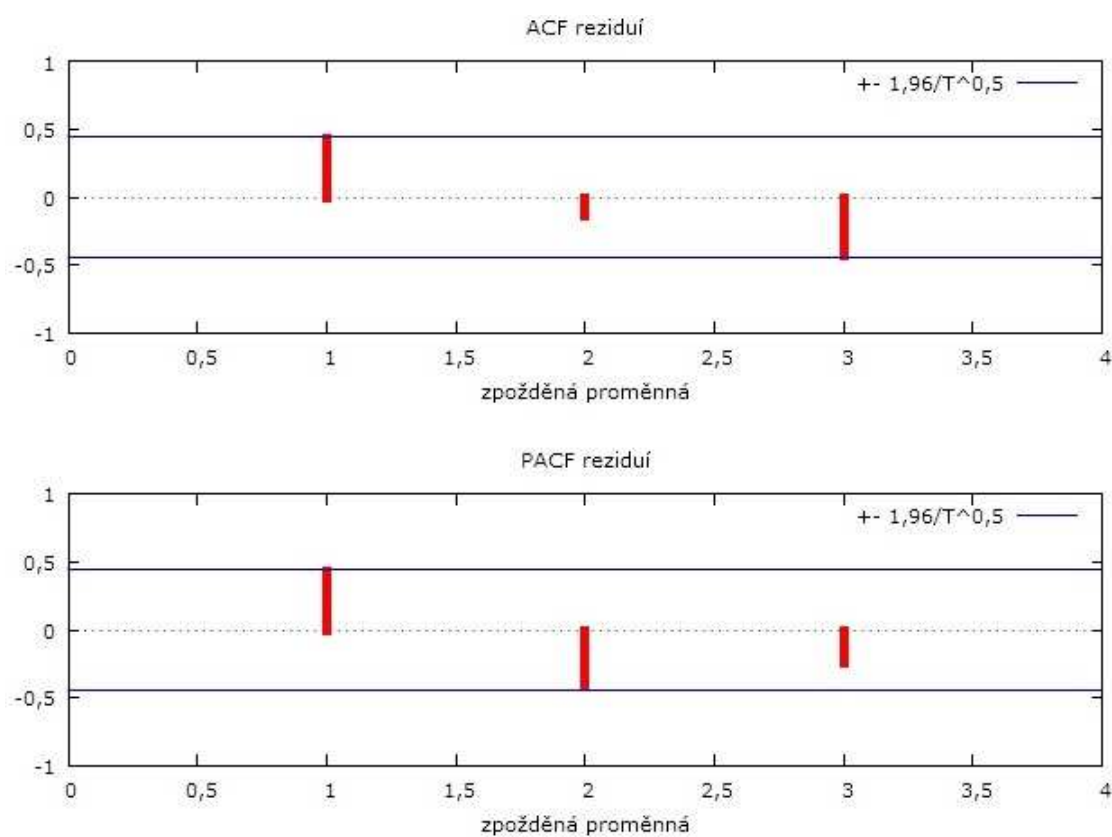
Zdroj: gretl

Tab. 8 Ekonometrická verifikácia modelu č. 2a

Test	Štatistika	P-hodnota	Záver
RESET test	0,751	0,493	správna špecifikácia
Whitov test	11,327	0,254	heteroskedasticita chybového členu sa nevyskytuje
Breusch-Paganov test	4,917	0,296	heteroskedasticita chybového členu sa nevyskytuje
Chí-kvadrát test normality	1,237	0,539	chybový člen má normálne rozdelenie

Zdroj: gretl

Obr. 9 Korelogram reziduí v modeli č. 2a

Zdroj: gretl

Obr. 10 Model č. 2b

Model 2: Prais-Winsten, za použití pozorování 1996–2014 (T = 19)
 Závisle proměnná: saldo
 $\rho = 0,547571$

	koeficient	směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	-7,48524	1,94375	-3,851	0,0018	***
time	1,00859	0,354503	2,845	0,0130	**
zlom_2004	10,3858	4,18834	2,480	0,0265	**
time_zlom_2004	-1,37405	0,478796	-2,870	0,0124	**
dumny_volebny	-1,17547	0,695196	-1,691	0,1130	

Statistika založená na rho-diferencovaných datech:

Střední hodnota závisle proměnné	-2,810526
Sm. odchylka závisle proměnné	2,382551
Součet čtverců reziduí	33,98400
Sm. chyba regrese	1,558021
Koeficient determinace	0,668890
Adjustovaný koeficient determinace	0,574288
F(4, 14)	3,714663
P-hodnota (F)	0,029115
rho (koeficient autokorelace)	0,248165
Durbin-Watsonova statistika	1,496871

zde je poznámka o zkratkách statistik modelu

Zdroj: gretl

➤ Model č. 3

Tab. 9 Data použité v modeli č. 3

rok	saldo	time	zlom_2004	ti- me_zlom_2 004	dum- my_predvol by
1996	- 7	1	0	0	0
1997	- 4,6	2	0	0	1
1998	- 3,3	3	0	0	0
1999	- 2,8	4	0	0	0
2000	- 3,5	5	0	0	0
2001	- 3	6	0	0	1
2002	- 3,1	7	0	0	0
2003	1,4	8	0	0	0
2004	0,2	9	1	9	0
2005	0,3	10	1	10	1
2006	- 0,4	11	1	11	0
2007	- 0,7	12	1	12	0
2008	- 1	13	1	13	0

2009	- 5,3	14	1	14	1
2010	- 7,3	15	1	15	0
2011	- 4,4	16	1	16	0
2012	- 3,9	17	1	17	0
2013	- 2,1	18	1	18	0
2014	- 2,9	19	1	19	0

Zdroj: Rada pre rozpočtovú zodpovednosť (2013) a Ministerstvo financií Slovenskej republiky (2015)

Obr. 11 Model č. 3a

Model 3: OLS, za použitia pozorování 1996–2014 (T = 19)
Závisle proměnná: saldo

	koeficient	směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	-6,54409	1,51946	-4,307	0,0007	***
time	0,774606	0,291944	2,653	0,0189	**
zlom_2004	10,8137	2,98996	3,617	0,0028	***
time_zlom_2004	-1,24884	0,342090	-3,651	0,0026	***
dummy_predvolby	-0,716545	1,09401	-0,6550	0,5231	

Střední hodnota závisle proměnné	-2,810526
Sm. odchylka závisle proměnné	2,382551
Součet čtverců reziduí	49,71705
Sm. chyba regrese	1,884468
Koeficient determinace	0,513427
Adjustovaný koeficient determinace	0,374406
F(4, 14)	3,693159
P-hodnota(F)	0,029664
Logaritmus věrohodnosti	-36,09797
Akaikovo kritérium	82,19593
Schwarzovo kritérium	86,91813
Hannan-Quinnovo kritérium	82,99512
rho (koeficient autokorelace)	0,354352
Durbin-Watsonova statistika	1,240984

zde je poznámka o zkratkách statistik modelu

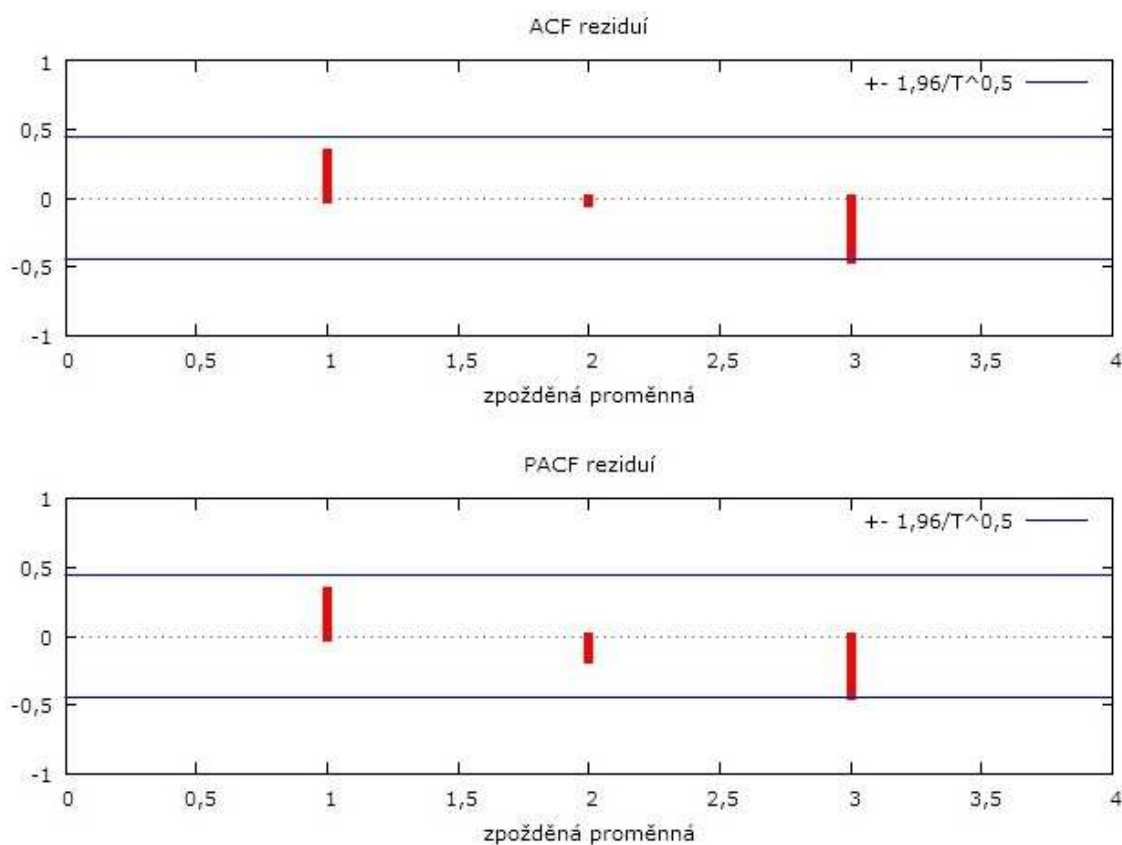
Zdroj: gretl

Tab. 10 Ekonometrická verifikácia modelu č. 3a

Test	Štatistika	P-hodnota	Záver
RESET test	1,040	0,383	správna špecifikácia
Whitov test	4,105	0,904	heteroskedasticita chybového členu sa nevyskytuje
Breusch-Paganov test	2,950	0,566	heteroskedasticita chybového členu sa nevyskytuje
Chí-kvadrát test normality	4,306	0,116	chybový člen má normálne rozdelenie

Zdroj: gretl

Obr. 12 Korelogram reziduí v modeli č. 3a

Zdroj: gretl

Obr. 13 Model č. 3b

Model 3: Prais-Winsten, za použití pozorování 1996–2014 (T = 19)
 Závisle proměnná: saldo
 rho = 0,490096

	koeficient	směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	-7,50462	2,00311	-3,746	0,0022	***
time	0,959510	0,369522	2,597	0,0211	**
zlom_2004	10,0351	4,29160	2,338	0,0347	**
time_zlom_2004	-1,31418	0,489946	-2,682	0,0179	**
dumny_predvolby	-0,0754089	0,785432	-0,09601	0,9249	

Statistika založená na rho-diferencovaných datech:

Střední hodnota závisle proměnné	-2,810526
Sm. odchylka závisle proměnné	2,382551
Součet čtverců reziduí	40,77917
Sm. chyba regrese	1,706692
Koeficient determinace	0,601378
Adjustovaný koeficient determinace	0,487486
F(4, 14)	2,651549
P-hodnota(F)	0,077538
rho (koeficient autokorelace)	0,179901
Durbin-Watsonova statistika	1,633180

zde je poznámka o zkratkách statistik modelu

Zdroj: gretl

B Zoznam skratiek

- ANO – Aliancia nového občana
- č. – číslo
- DPH – Daň z pridanej hodnoty
- EK – Európska komisia
- ERM II – Európsky mechanizmus výmenných kurzov
- EÚ – Európska únia
- HDP – Hrubý domáci produkt
- HZDS – Hnutie za demokratické Slovensko
- KDH – Kresťanskodemokratické hnutie
- kol. – kolektív
- KSS – Komunistická strana Slovenska
- ĽS-HDZS – Ľudová strana – Hnutie za demokratické Slovensko
- ĽS Naše Slovensko – Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko
- MF SR – Ministerstvo financií Slovenskej republiky
- NATO – Organizácia Severoatlantickej zmluvy
- NR SR – Národná rada Slovenskej republiky
- OECD – Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
- OLS – metóda najmenších štvorcov
- OĽANO – Obyčajní ľudia
- OĽaNO – NOVA – OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti
- PC – Phillipsova krivka
- R^2_{adj} – adjustovaný koeficient determinácie
- resp. – respektíve
- RRZ – Rada pre rozpočtovú zodpovednosť
- SaS – Sloboda a Solidarita
- SDKÚ – Slovenská demokratická a kresťanská únia
- SDKÚ-DS – Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana
- SDĽ – Strana demokratickej ľavice
- SDK – Slovenská demokratická koalícia
- SGP – Pakt stability a rastu
- Smer-SD – Smer – sociálna demokracia
- SMK – Strana maďarskej koalície
- SNS – Slovenská národná strana
- SOP – Strana občianskeho porozumenia
- SR – Slovenská republika
- USA – Spojené štáty americké
- VIF – metóda činiteľa (faktoru) zvýšenia variácie
- ZRS – Združenie robotníkov Slovenska